

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

G. de Lange, Rotterdam/Overschie

Whats in a name?

Ouders, vooral moeders geloof ik, hebben vaak al vroeg een idee wat het wordt. Een jongen of een meisje. Zoals zo vaak, mengen zich ook hier verlangen en verwachting. Soms hebben ze allang een meisjesnaam die ze leuk vinden, terwijl er nog steeds geen naam voor een jongen is. Ergens hebben ze dan het gevoel: die jongensnaam dat kan wel wachten, het wordt toch een meisje. Veel namen (zoals Jan, Luuk/Paul) komen van oorsprong uit de Bijbel. Zo'n naam uit de Bijbel is voor mij vaak een aanleiding om bij de doopdienst dat gedeelte te lezen, waarin de persoon met die naam een belangrijke rol speelt. Nathanaël is ook zo'n bijbelse naam, die je nog weleens tegenkomt.

NATHANAËL (Johannes 2:44-52) Gevonden!

En Jezus vond Philippus en Philippus vond Nathanaël. Misschien heb je dat weleens meegemaakt, dat je een van je kinderen uit het oog was verloren. Helemaal weg. Waar is hij. Ik dacht dat hij bij jou was. Nee ik dacht dat jij op hem zou letten. En dan zoeken. Je haalt je van alles in je hoofd. Och mensen wat kan er allemaal wel niet gebeurd zijn. Wat een opluchting als je hem dan weer vindt. En dan moet je ook nog niet gek op kijken als je kind zegt: ik vond pappa bij de grote boom. Ja, je vader vond jou zul je bedoelen! En zo is het maar net. De werkelijkheid is dat hij gevonden werd. Zo vindt Jezus Philippus. Philippus liep verloren rond, maar werd gevonden door Jezus. *Jezus vond Philippus* staat er. En wat zegt Philippus tegen Nathanaël: Wij hebben hem gevonden van wie Mozes en de andere profeten vertellen: Jezus de zoon van Jozef uit Nazareth. Nou dat komt Nathanaël helemaal niet zo bekend voor. Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth? Waar staat dat. Zou der dan wat uit Nazareth komen? Moet dat in de Bijbel staan? Philippus is gevonden door Jezus. Dat maakt alles anders. Dat werpt een heel ander licht op de Bijbel. Als Jezus jou gevonden heeft, dan gaat de Bijbel open. Maar als je nog niet gevonden bent, dan is het nog wel even zoeken.

Kiekeboe

Kinderen spelen graag verstoppertje. Als ze nog heel klein zijn heet dat kiekkeboe. Dat moet je trouwens wel

kunnen, dat spel, want als de kinderen nog heel klein zijn moet je altijd iets van je laten zien. Je knie, of je hand. Als alles weg is, ben je gewoon weg. Is het zo ook niet met de Here God. De Here God heeft zich gelukkig geopenbaard. Dwz. Hij heeft altijd wat van Zich laten horen. Elke keer liet God merken dat Hij er was. Telkens scheelde het maar een haartje of de mensen waren God volstrekt vergeten. Dat was dan op die momenten dat God even helemaal zweeg. Maar als de Here Jezus er is, laat God Zich helemaal horen én zien. Hij is het vleesgeworden woord. Niemand heeft ooit God gezien, zegt Johannes: de eniggeboren Zoon, die aan de boezem van de Vader is die heeft Hem doen kennen. God laat Zich vinden door wie Hem niet meer zochten. Of beter: God heeft ons opgezocht in de Zoon. God vindt ons in Hem. God zendt Jezus, en Jezus vindt Philippus. En Philippus vindt Nathanaël.

Gevonden om mee te zoeken

Hoor je dat? Jezus vindt Philippus. En Philippus vindt Nathanaël. Zo staat het er. Wij mensen worden zodra God ons gevonden heeft blijkbaar ingeschakeld om mee te zoeken, om andere verloren mensen te vinden. Het is de slagzin van het Leger des Heils: gered om te redden. God heeft zijn doel nog niet bereikt als Hij ons gevonden heeft. Hij wil nog veel meer mensen vinden. Daarom schakelt Hij ons ook in om met Hem andere verloren mensen te zoeken. Wij zijn gevonden om mee te zoeken. Philippus is nog niet gevonden of hij gaat zelf ook zoeken. En hij vindt Nathanaël. Dat is de manier waarop God Zich een volk verzamelt door iedereen in te schakelen om van de Here Jezus te vertellen. Als je dus het zendingswerk ondersteunt met je gebed en ook financieel, of die mensen die voor de Wiccliff uitgezonden zijn of iets dergelijks. Of als je zelf aan evangelisatie doet (met anderen) dan doe je precies wat God ook van je verwacht. Het is echt waar wat Youth, for Christ zegt: *een kerk die niet werft, loopt kans dat ze sterft.*

Ontvangen en doorgeven

Ook op andere manier zijn we betrokken in de zoekactie van God als we mensen, kinderen, ook onze eigen kinderen tot God brengen. Weet je hoe

Philippus Nathanaël bij Jezus brengt. Door de Bijbel! Philippus zegt: Nathanaël. Wij hebben Hem gevonden hoor, waar heel de Bijbel van vertelt. Zo brengen ouders hun kinderen bij Jezus. Door uit de Bijbel voor te lezen. De kleuterbijbel. De kinderbijbel. Het zijn allemaal manieren waarop wij onze kinderen bij de Here Jezus brengen. En zo doen de leidsters het van de kinderbijbelklas. En van de vakantiebijbelschool. Enz. Ik noem het vaak, maar dat moet ook. Het is o zo belangrijk. Want dat is de manier waarop God mensen redt: door Zijn Woord. Want heel de Bijbel vertelt van Hem!

Hoezo Jezus?

We hebben het er al even over gehad: je loopt via de Bijbel maar niet zo op de Here Jezus af. Er zijn herkenningpunten, dat zeker, maar Hij is ook weer heel anders dan je verwacht had. Wat vertelt Philippus van Hem tegen Nathanaël die zo goed in de Bijbel thuis was? We hebben Hem gevonden

**35e jaargang – nr. 18
30 augustus 1991**

In dit nummer

- 308** A. van der Dussen
Kerk en milieu (2)
- 310** D.W.L. Milo
Een wet ten leven
- 312** G.C. den Hertog
Met Luther naar
Centraal-Afrika (2)
- 314** J.C. Schaeffer
Gemeenteopbouw (2)
- 316** A. Keizer
De betrouwbare dateringen
van de bijbel (6, slot)

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druck

'Steenbergen', Zeist.

waar Mozes en de profeten van vertellen: Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth. Hij heet Jezus, is de zoon van Jozef en komt uit Nazareth. Nou ja, daarover vind je niets in de Bijbel. Niet over Jezus, niet over Jozef, niet over Nazareth. Verderop in het evangelie naar Johannes merk je ook dat de mensen over Jezus in verlegenheid zijn, echt in verlegenheid. Sommigen zeggen: Hij is de Christus. Maar anderen zeggen: de Christus komt toch niet uit Galilea? Zegt de Schrift niet dat de Christus komt uit het geslacht van David en van het dorp Bethlehem, waar David was. En hebben ze gelijk of niet? Joh. 7:42ev. Die vragen had Nathanaël natuurlijk ook. Nazareth. Nooit van gehoord. Kan er uit Nazareth wat goeds komen. Waar staat dat?

Het lege testament?

Maar dan brengt Philippus hem naar Jezus toe. Als je christen bent dan betekent dat niet vooral dat je heel veel weet over Jezus, maar dat je Hem kent. Dat je Hem ontmoet hebt. Dat je Hem persoonlijk kent. Nou zeg je misschien, hoe moet dat. Hoe breng je mensen tot Jezus? Hoe doen wij dat als ouders. Hoe gaat dat in zijn werk met iemand die ik leer kennen en van wie ik merk dat hij op zoek is naar God. Je kunt zo iemand moeilijk mee nemen naar Jezus want Hij is hier niet. Hij is in de hemel en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader. Maar door het geloof kan dat. Als je zelf door de Here Jezus gevonden bent, kun je ook anderen bij Hem brengen. Als je Hem zelf ontmoet hebt, als je een persoonlijke relatie met Hem hebt, dan blijkt dat uit je geloof, uit je gebed, uit de manier waarop je over Hem spreekt. Een paar jaar geleden verscheen dat boekje 'Het lege testament'. Een enquête onder kerkverlators. Wat bleek? Voor die ouders had het geloof niets ingehouden. Ze hadden de kinderen wel een testament meegegeven, maar het was leeg. Een lege vorm. Het betekende voor die ouders al niets, laat staan voor de kinderen. Toch moet me hierbij wel iets van het hart. NI. Als jezelf de Here Jezus nog niet kent, of niet meer kent, kun je ook heel hard oordelen over mensen, je ouwelui, die zeggen Hem wel te kennen. Dan zeg je bijv.: Het is allemaal gewoonte en traditie. Niks meer. Dat oordeel kan ook weleens te hard zijn. Het kan ook zijn dat als je de Here Jezus nog niet kent, dat je dan ook niet ziet hoeveel het geloof voor je ouders betekent. Dat kan ook. Maar het is zeker waar. Als het een lege vormdienst is, wordt er natuurlijk niet veel overgedragen van de ene generatie op de andere.

Maar als Jezus, jouw Heer en Heiland is, dan draag je dat ook ongemerkt over op anderen. Dat merken ze. Dat voelen ze. Ook al kun je alle vragen niet beantwoorden. Want er staan best wel wat ongerijmdheden in de Bijbel. Het klopt niet altijd, zoals wij mensen vinden dat dingen kloppen moeten. Als

je Jezus kent, als je Hem liefhebt, dan spreekt heel de Bijbel van Hem. Dan kijk je ook wat anders aan tegen de Bijbel. Ik weet zeker dat ook dat over komt of je als ouders muggegift over details of dat je de Here liefhebt en ontzag hebt voor Gods Woord. Je zult ook weleens zeggen: lieve kind dat begrijp ik ook niet. Dat kan ik ook niet met elkaar rijmen. Nee, maar ik begrijp jou ook niet altijd. Maar ik hou wel van je. Ik begrijp mezelf niet eens altijd en toch heeft God mij lief. Blijkbaar zit de wereld niet helemaal logisch in elkaar. Ook de Bijbel niet.

Gevonden zijn

Je wordt gevonden, is dat niet het geheim?! Is dat ook niet de verwondering van Nathanaël. Gaat Nathanaël niet om, dwz. van ongeloof naar geloof als hij merkt dat God in alle dingen de eerste is. Als Jezus Nathanaël tot Zich ziet komen zegt Hij: kijk, waarlijk een Israëliet in wien geen bedrog is. Nathanaël zei tot Jezus: vanwaar kent U mij? Dwz. ik ken U helemaal niet. Ik heb U nooit eerder gezien. U zegt nogal wat van mij. Kent U mij soms? Hoe kent U mij? Jezus reageert zo: Eer Philippus u riep, zag ik u onder de vijgeboom. Dwz. de Here Jezus gaat aan de roeping vooraf. Hij had hem al gezien, voordat Nathanaël Jezus had gezien. Hij had hem al gevonden, voordat Nathanaël Jezus had gevonden. Dat idee dat God in alle dingen de eerste is, dat onze keus voor Hem, geboren is in Zijn keus voor ons. Daarin herkent Nathanaël blijkbaar God. Zo is God! Hij roept het uit: Rabbi, Gij zijt de Zoon van God.

Zitten onder de vijgeboom

Eer Philippus u riep zag ik u onder de vijgeboom: Nathanaël zat onder de vijgeboom. Een vijgelaar is iemand on Israël die de wet bestudeert. De vijgeboom is het symbool voor kennis, kennis van de Schriften. Dat is iets waar Philippus Nathanaël ook op aanspreekt als hij zegt: Nathanaël wij hebben Hem gevonden waar Mozes en de profeten het over hebben. En dat is het ook dat Nathanaël argwanend maakt: Jezus, zoon van Jozef, uit Nazareth? Waar spreekt de Bijbel dan van Hem? Jezus zag Nathanaël onder de vijgeboom. Heeft Jezus hem daarmee niet raak getypeerd. Als een vijgelaar: dwz. iemand in Israël die de wet bestudeert. En hij Nathanaël was niet zomaar een vijgelaar maar iemand die heel eerlijk en kritisch omgaat met alles wat men van de Schrift zegt en er in meent te kunnen vinden. Hij laat zich geen appels voor citroenen verkopen. Hij vraagt: waar staat dat? Waar zegt de HERE dat? Wat zijn je jibelse argumenten? Hij is waarlijk een Israëliet in wie geen bedrog is. Hij kent mij, ging er door Nathanaël heen. Iets van dat woord van Paulus: „Hem te kennen, wat meer is gekend te zijn”, dat zie je terug in de verwondering van Nathanaël. Maar er is nog iets: zitten onder de vijgeboom, waar denk je dan aan? Aan

de belofte van God dat eens de tijd zal komen dat ieder zal zitten onder zijn wijnstok en zijn vijgeboom. Nathanaël weet zich door Jezus gekend als een man die hartelijk verlangt naar de komende vrede en gerechtigheid welke God heeft beloofd. De tijd waarop ieder zit onder zijn vijgeboom en onder zijn wijnstok zonder dat iemand hen opschrikt. De tijd zoals Israël hem kende onder koning Salomo. Vgl. Micha 4:4 en Zacharia 3:10. In Micha en in Zacharia belooft God dat die tijd eens zal aanbreken. Hij is het dacht Nathanaël toen. Hij is het waar door God dat rijk doet aanbreken van gerechtigheid en vrede. *U bent de koning van Israël.*

U bent de Zoon van God. U bent de koning van Israël!

U bent de Zoon van God. U bent de koning van Israël! Nathanaël gelooft in de Here Jezus. Gelooft je nu al, zegt Jezus. Je zult nog grotere wonderen zien. En dan spreekt Jezus mysterieuze woorden: Je zult de hemel open zien en de engelen Gods opstijgen en nederdalen op de Zoon des Mensen. Waar doet Jezus ons aan denken met deze woorden. Het is de Bethelervaring van Jakob. Die een ladder ziet die

reikt tot in de hemelen. En engelen van God klimmen op en dalen af. God wil Jakob iets zeggen met die droom. Hij wil zeggen: Jakob ik zorg voor je wat er ook gebeurt. Ik help je erdoor. Engelen zijn om hem heen. Jakob gaf de naam aan een volk, het volk van God, het volk van Jakob. Maar nu is het niet Jakob, maar de Zoon des mensen, die je ziet en de hemel open en engelen die omhoog klimmen en afdalen. God zorgt voor Hem. Wat er ook gebeurt. Engelen zijn om Hem heen. God helpt Hem erdoor. Zelfs tegen de dood zal Hij zich een helper tonen. En niet alleen Hem, maar allen die op Hem hopen. Heel het volk dat naar Hem genoemd is.

God heeft ons, verloren mensen, in Hem gevonden. Jezus Christus, Zoon van God. Koning van Israël. Voordat wij Hem zochten had Hij ons al gevonden. Dan krijgt ook die naam zijn diepste betekenis: Nathanaël dwz. 'Godsgeschenk'. Alles hebben wij immers aan God te danken?!
Laten we met Hem meezoeken naar anderen die verloren dreigen te gaan. Mensen die de Bijbel serieus nemen. Mensen die verlangen naar vrede en gerechtigheid.

In Waarheid & Eenheid (v.d. veren. Schrift & Geuigenis) artikelen van en voor de geref. gez. door... J.B.v. Mechelen, J. Verschuure, V.I. Kerkhof, J.C.P. Schaaf, M.J. Arntzen, J.L. Struik. (zie laatste Opbouw). Los nr./proefab.: 01803-13281.

Te huur aangeboden voor jongeman:

gemeubileerde zolderkamers,

Rotterdam-Zuid nabij openbaar vervoer, bibliotheek en winkels. Indeling: studeerkamer 2,40x2,70m, keuken 2,40x2,30m, slaapkamer 4,00x3,50m. Voorzien van c.v., gedeeld gebruik van: douche, WC, loggia 12m² op het zuiden, was- en centrifuge combinatie en fietsenberging. Inclusief gas, water, elektriciteit. Huur f 400,- per maand. Tel. 010-4.85.49.01.

J. Kranenburg, Kampen

Happen naar de baas (2)

Hebt u mijn vorig stukje gelezen? Dat ging over de pastor en zijn schrijfgerei. Ik had eerst geschreven schrijfgerei, maar ontdekte net op tijd de fout en nu staat het dus goed in Opbouw: schrijfgerei. Het aardige is – en daarom vertel ik u dit – dat zij de fout niet eens opmerkte. Zij, dat is dus de tekstverwerkster die sinds kort deel uitmaakt van onze huishouding. Dat zij de fout niet zag kan ze niet helpen want spellingcorrectie zat niet in haar pakket toen ze haar opleiding kreeg. Zij heeft zusters die dat vak wel beheersen. Die kun je dus vragen of je een woord goed hebt geschreven. Ze gaan dat voor je na en verbeteren je eventuele fouten. Die hebben een compleet woordenboek in hun mars. Maar zoeen wil ik beslist niet over de vloer. Die weet mij veel te veel. Moet u zich

dat even voorstellen: dat zij een fout woord dat ik haar opgeef rustig uitschrijft terwijl zij weet dat het fout is. Het mankeert er nog maar aan dat ze dan hoorbaar grinnikt. Nee hoor, zoeen moet ik niet. Ja, dat kunt u wel eigenwijs vinden, maar dan maak ik liever een paar fouten, dat zijn dan in elk geval mijn fouten en daar kan een mens als hij een beetje redelijk is tegenover zichzelf, best mee leren leven. Als het nou zonden waren was het wat anders. Maar daar weet zij niets van! En geen van haar zusters, heb ik mij laten vertellen. Men schijnt ook elke poging om hen enig besef van goed en kwaad bij te brengen al lang te hebben opgegeven. Dat is totaal onmogelijk gebleken. Ja, kennis van godsdienstige zaken dat blijkt er weer wel in te gaan. Je kon al lang de hele bijbel op je scherm krijgen en binnenkort is dat zelfs mogelijk met de volledige tekst van Statenvertaling. Straks doen ze dus hun intrede in pastorieën aan de uiterste rechtervleugel van de gereformeerde gezindte, stel ik mij zo voor. Pas maar op, broeders!

Ik moet eerlijk toegeven: nu ik een poosje van haar diensten gebruik maak is mijn waardering sterk toegenomen, maar ik blijf op mijn hoede. Mijn achterdocht geldt niet zozeer haar als individu, maar meer haar hele familie. Het woord familie is hier natuurlijk een metafoor, een overdrachtelijk ge-

bruikte uitdrukking, maar intussen zijn er wel degelijk geleerden die menen dat de computer en ik deel uitmaken van dezelfde familie. Het feit dat mijn hersenen uit levende cellen bestaan en die van haar uit dode materie, maakt volgens deze geleerden geen verschil. Mijn menselijke geest is in principe te vervangen door een apparaat dat van het juiste programma is voorzien. In het verre verschiet is het dus denkbaar dat ik hier op mijn werktafel lig en zij op mijn stoel zit. Het is hoogstens een beetje voorbarig wanneer ik zeg: Tik jij of tik ik?

Is deze bedreiging dan niet te keren door de mens?

Jawel, maar dan alleen door de mens die vernieuwd is naar het beeld van zijn Schepper. Ik vrees dat de anderen zich niet eens bedreigd voelen want ze merken niet dat er gehapt wordt naar de baas.

Om er zeker van te zijn dat ik geen onzin verkondig heb ik in de laatste alinea's van deze notitie letterlijke aanhalingen verwerkt uit een artikel van M.J. Verkerk 'De computermetafoor en de droom van de robot'. Het staat in Beweging van 1 februari 1991. (Losse nummers f 3,- excl. verzendkosten. Te bestellen bij het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 368, 3500 AJ Utrecht.)

A. van der Dussen, Eindhoven

Kerk en milieu (2)

Motivatie

Aan elk milieubewust gedrag hangt een prijskaartje. Soms is met betrekkelijk weinig moeite een milieu-vriendelijke huisstijl in de kerk te realiseren, bv door goede afspraken te maken over het afwassen van koffiekopjes. Soms echter kost het heel veel kracht, bv als je wilt bewerkstelligen dat de afgevaardigden naar de LV meer van het openbaar vervoer gebruik zullen maken. De vraag is dus ook voor de kerk: hoeveel is het milieu ons waard? Hoe gemotiveerd zijn we, om onze huisstijl milieu-vriendelijker te maken, ook als ons dat moeite en tijd kost?

Dat probleem komt elke christen tegen die in zijn persoonlijke levensstijl recht wil doen aan het milieu. Het kost meestal tijd en moeite, soms ook geld. Het vraagt een voortdurende afweging: zal ik nu wel of niet twee keer zo ver fietsen om dat dure scharrelvlees te kopen? Zal ik nu wel of niet met de auto naar de kerk gaan? Heel veel mensen komen aan zo'n afweging niet eens toe. Er is nu eenmaal een kolossale gewoontevorming in ons gedrag, waarvan we ons vaak niet eens bewust zijn en die we dus ook niet zomaar doorbreken. Daarom is de vraag naar de motivatie van het allergrootste belang. Wat kan ons motiveren, dat is letterlijk: in beweging brengen, om ons milieu-vriendelijker te gedragen?

Christelijke motieven

Het meest gehoorde motief is heel praktisch: als we onze gewoontes onaangetaast laten, gaat het helemaal fout! We moeten zorgvuldiger met het milieu omgaan, omdat we anders onherroepelijk vastlopen. Dit motief werkt slechts bij de gratie van *inzicht*. Alleen mensen die inzicht hebben in de problematiek, schrikken zo dat ze hun gedrag veranderen. De meeste mensen hebben dat inzicht niet. Zij zouden pas schrikken als bij de benzine-pomp een bordje hing: we zijn door onze voorraad heen; vandaag gaan de laatste liters de deur uit; op z'n vroegst over drie weken kan de tank weer worden bijgevuld. Maar zolang er slechts in het abstracte en op lange termijn gesproken wordt over de uitputting van het leefmilieu, spreekt dit argument niet tot de verbeelding van bij de dag levende mensen. Vandaar dat de overheid niet alleen veel doet aan voorlichting, maar ook probeert het gevoel van schaarste te wekken door bijvoorbeeld de benzine fors duurder te maken. Maar of dat voldoende helpt?

Je kunt je afvragen of er ook *christelijke* beweegredenen zijn. Op zich is milieu-vriendelijk gedrag natuurlijk niet specifiek christelijk. Je moet zelfs konstaten, dat de christenen op dit gebied over het algemeen pas wakker

werden, lang nadat niet-christelijke groepen en politieke partijen de alarmklok geluid hadden. Sterker nog: er is gesuggereerd dat de bijbel een slordige omgang met het milieu juist in de hand heeft gewerkt. Wat moeten we daarvan denken? Ik zal er kort iets van zeggen.

Bijbel en natuur

In de bijbel hebben milieu-fanaten inderdaad in twee opzichten niets te zoeken. In de eerste plaats ontbreekt er de romantische sentimentaliteit in, die voor moderne milieu-beschermers vaak zo kenmerkend is. De natuur is in de bijbel geen teer kasplantje dat tegen het boze, ruwe mensdom beschermd moet worden, maar andersom: de mens heeft heel wat te stellen met manshoge dorens en distels, verscheurende dieren en sprinkhanenplagen. Vee mag niet wreed behandeld worden (vgl. Spreuken 12:10), maar een samenleving waarin zoveel dieren geofferd moesten worden ging bepaald niet weekhartig met de natuur om.

In de tweede plaats is er in de bijbel geen sprake van het in kringen van de milieu-bescherming voorkomende holistische besef, dat mens en natuur in wezen diep met elkaar verbonden zouden zijn. De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten (waarvan verder veel goeds te zeggen valt; bent u al lid?) heeft indertijd een boek uitgegeven, *Bewaar het land*, waarin instemmend een Indiaans opperhoofd geciteerd wordt: „Het land is gewijde grond, heilig. De rivieren zijn onze broeders. De aarde behoort niet aan de mens; de mens behoort aan de aarde.” Welnu, zulke motieven zijn de bijbel vreemd. De opdracht aan de mens om de schepping te beheren, vgl. Genesis 1:28 en psalm 8:7-9, gaat er juist vanuit dat de mens aan Gods zijde staat, eerder tegenover dan in kosmische verbondenheid met de natuur. De grond als zodanig wordt ook niet als gewijd of heilig gezien, veeleer als de werkplaats waarin de Schepper groot gemaakt wordt. Pas de bodem van het beloofde land heet hier en daar heilig, maar dan niet meer vanwege natuurlijke eigenschappen, maar doordat God er in de heilsgeschiedenis zijn keuze op heeft laten vallen. Kortom: als je op een welhaast mystieke manier de natuur wilt koesteren, als raakte je in haar aan het goddelijk mysterie van het bestaan, dan heb je de bijbel niet aan je kant. Die slaat nuchterder tonen aan: de natuur geldt als schepping, door God betuigd en geordend en zo geroepen om aan Hem en aan het menselijk leven dienstbaar te zijn.

Theocentrisch

Toch betekent dat allerminst, dat men

de bijbel met recht kan verwijten dat zij aanleiding gegeven heeft tot de verschrikkelijke aantasting van de natuur waarmee wij in onze tijd gekonfronteerd worden. Integendeel: de stelling laat zich verdedigen, dat het volgen van bijbelse lijnen juist uiterst heilzaam is voor het milieu! Denk alleen maar eens aan de apostolische waarschuwingen tegen onmatigheid en ongeremde behoeftenbevrediging, vgl. Romeinen 13:13 en I Petrus 4:3,4. Het is immers die ongebreidelde lust om zich tegoed te doen, die er de oorzaak van is dat de consumptiemaatschappij een veel te grote druk uitoefent op het leefmilieu. Wie zich door het evangelie laat manen tot een sobere, ingehouden levensstijl, zal ook innerlijk afstand gaan nemen van die stikverwende leefwijze die ons zo aan het opbreken is.

Het belangrijkste bijbelse motief om zich in te zetten voor milieu-behoud, lijkt mij evenwel gelegen te zijn in de *theocentrische* inzet van het evangelie: de Here God, Schepper en Vader van onze Heer Jezus Christus, Hij staat in het middelpunt; Hij is het uit wie en door wie en tot wie alle dingen zijn (Romeinen 11:36). In een wereld als de onze, waarin alles draait om de mens, is dat besef volkomen zoekgeraakt. De kern van de zondeval is hier in het geding: de mens heeft het niet verdragen, dat God in het middelpunt staat. Wij staan oog in oog met de perverse gevolgen van die revolutie; de wereld is nu zo ingericht, dat alle dingen uit en tot de mens zijn. Alles, ook de natuur, wordt ondergeschikt gemaakt aan de vermeende menselijke belangen. Dat heel het milieu ontworcht is om ons in staat te stellen op ons huidige welvaartsniveau te leven, is daarvan een vreselijke illustratie. Wanneer een groot deel van de milieu-beweging tegen die antropocentrische instelling te hoop loopt, heeft zij groot gelijk. Alleen – vanuit bijbels oogpunt is het alternatief niet om de natuur in het middelpunt te plaatsen, maar vraagt God erom Hem in die positie te erkennen!

Soli Deo gloria

Wanneer wij konsekvent leven uit de waarheid van de aloude zinspreuk *Soli Deo gloria* (alleen God de eer), dan kan het niet anders of er treedt een aardverschuiving op in de omgang met het milieu. Want als het daarom gaat, dat God verheerlijkt wordt, dan veranderen de prioriteiten: dan zijn de bomen er niet meer in de eerste plaats om ons in onze papierbehoefte te dienen, maar om in hun groene pracht de lof van de Schepper te verspreiden. Dan kunnen stromen, wier roeping het is om voor de HERE in de handen te klappen, niet langer vóór alles beschouwd worden als nuttige instru-

menten om afval te verwerken. Let wel: bomen zijn er ook om in onze papierbehoefte te voorzien, en ongetwijfeld is het niet buiten Gods schepingsbedoeling omgegaan dat er in de natuur zoveel reinigende krachten aanwezig zijn. Het gaat om prioriteiten: wat komt het eerst en wat weegt het zwaarst? Wanneer op die vraag het bijbelse antwoord gegeven wordt: de verheerlijking van God, dan wordt het *zonde* in de letterlijke en radikale zin van het woord, als mensen van rivieren riolen maken en bomen laten sterven door de verzuring. Juist calvinistische christenen, die er geen weet van hebben (?) dat de schepping er is *ad maiorem gloriam Dei*, ter meerdere glorie van God, zouden uiterst krachtig gemotiveerd moeten zijn om zich met hart en ziel in te zetten voor milieu-behoud. Want het in hoog tempo uitsterven van dier- en plantesoorten, het gat in de ozonlaag en de dierproeven in de cosmetika-industrie – legt God daar eer mee in??

Sekularisatie

We lijken met deze hooggestemde beschouwingen wel heel ver te zijn afgedwaald van het huis-, tuin- en keukenonderwerp van de vorige keer: milieu-vriendelijk koffiedrinken en het per trein reizen naar vergaderingen. Zou het echt werken: dat je anders boodschappen doet wanneer je vanuit het *Soli Deo gloria*-motief naar de supermarkt gaat?

Het opmerkelijke is, dat in de bijbel die koppeling tussen het alledaagse leven en het hooggestemde 'God verheerlijken' regelmatig voorkomt. Te wijzen valt op I Corinthiërs 6:20, waar Paulus een aansporing om de seksualiteit zuiver te houden afsluit en samenvat met de korte spreuk: „Verheerlijkt dan God met uw lichaam!” En in I Corinthiërs 10:31 zegt hij, naar aanleiding van het probleem van het eten van aan afgoden gewijd voedsel: „Of gij dus eet of drinkt, of wat ook doet, doet het alles ter ere Gods.” Dat wijst erop, dat er iets mis is als wij het motief van het verheerlijken van God ervaren als iets hooggestemds, dat een eind afstaat van de alledaagse werkelijkheid. Ik houd het erop dat zich daarin de invloed van de sekularisatie gelden doet: de wereld wordt, ook door veel christenen, ervaren als een gesloten systeem, dat zich maar moeizaam betrekken laat op God. Waar omgekeerd zijn aanwezigheid als reëel en centraal beleefd wordt, is het helemaal niet gekunsteld om je in het dagelijks leven op Hem te oriënteren.

De verheerlijking van God kan dus wel degelijk een heel krachtig motief voor christenen zijn, om een levensstijl te ontwikkelen waarin hoge prioriteit wordt toegekend aan de zorg voor het milieu. Voorwaarde daartoe is even-

wel, dat de verlamming wijkt die uitgaat van dat oppermachtige levensgevoel dat God alleen maar een leegte heeft achtergelaten. Zogezien is een gebrek aan aandacht voor het milieu, zoals dat in orthodox-kerkelijke en -christelijke kring gesignaleerd kon en kan worden, zelfs een toetssteen voor die orthodoxie.

„Leeft het voor jullie écht,” zo zouden men kunnen vragen aan al die mensen die dat gepraat over het milieu maar links gedram vinden, „dat God de centrale plaats inneemt in de werkelijkheid en daarom in jullie leven verheerlijkt wil worden?”

Afweging

Daarmee is niet gezegd, dat elke milieu-bewuste gedraging bijdraagt tot de verheerlijking van Gods naam. Was het maar waar! Zoals de Farizeeën aalmoezen konden geven tot meerdere glorie van zichzelf (Mattheüs 6:1,2), zo staan soms ook de goede werken van milieu-behoud in het teken van het opbouwen van een eigen gerechtigheid voor God. En van de andere kant: het is natuurlijk onzin om met het argument van het 'Soli Deo gloria' aan het milieu altijd en overal absolute voorrang te geven. Soms is het uitgesproken ter ere van God om in een milieu-vervuilend vliegtuig te stappen, bedacht ik een keer op weg naar Bangui. Zo zijn er ontelbaar veel voorbeelden te noemen van handelingen tot eer van God, die op gespannen voet staan met de zorg voor het milieu. Er is dan ook geen sprake van, dat de milieu-faktor per definitie het meeste gewicht in de schaal werpt, wanneer je als christen een levensstijl najaagt die echt is afgestemd op de verheerlijking van God. Altijd weer zullen we uitkomen bij een moeilijke afweging van belangen. Dat is ook het geval bij de ontwikkeling van een kerkelijke huisstijl. Een groot deel van het Nederlands Gereformeerd kerkelijk leven heeft tot stand kunnen komen bij de gratie van het autoverkeer – denk eens aan al die streekgemeentes! Is het daarmee veroordeeld? Ik zou dat niet graag durven beweren. Wel kun je je afvragen of het milieu tot nu toe voldoende meegewogen heeft bij het konkreet gestalte geven aan de kerkelijke organisatie. Ik voor mij ben geneigd om te denken van niet en dus te pleiten voor het toekennen van een hogere prioriteit aan het milieu, of het nu gaat over afspraken voor Landelijke Vergaderingen dan wel over koffie drinken in de kerk...

Effekt

Een cynicus zal misschien het hoofd schudden om zoveel naïviteit. Alsof het zoden aan de dijk zou zetten, als hier en daar een kerk geen plastic bekertjes meer gebruikt en aandrang

uitoefent op haar afgevaardigden naar een vergadering om per trein te reizen... Is dat alles geen gepruts in de marge, terwijl de grote vervuilers gewoon doorgaan en de eigenlijke beslissingen vallen in de internationale politiek en in de organisatie van het bedrijfsleven?

Nu ben ik er nooit zo van onder de indruk als in discussies over milieu-behoud naar de ander gewezen wordt: „Eerst hij!” Waarom zou het geknoei van anderen een excuus zijn voor ons om op ons kleine terreintje ook te blijven knoeien? Zeker in de kerk is het feit, dat anderen nog erger zondigen, geen argument om zelf met zondigen door te gaan. Maar het is natuurlijk maar al te waar, dat we geen illusies moeten hebben over het effect van een milieu-bewuste kerkelijke huisstijl. En toch – het is de moeite waard om op dat kleine terreintje van ons stapjes te zetten in de richting van een sterker milieu-bewust gedrag. Je maakt dan als kerk in elk geval duidelijk dat je het niet bij woorden en preken wilt laten. Het sterkt kerkleden ook om in hun privé-leven een milieu-bewuste stijl te ontwikkelen: in de kerk geen plastic bekertjes en thuis wel – dat gaat wringen! Maar vooral is het de moeite waard, omdat de Here God een Vader is die in het verborgene ziet: Mattheüs 6:4,6,18. Hoe minder aandachttrekkend onze christelijke en kerkelijke inzet voor het milieu is, des te meer zal zij opgemerkt worden door de Vader die in de hemelen is! Want Hij zal terugkomen op datgene wat wij in de verborgenheid hebben verricht. Dat is de ware kerkelijke huisstijl: bescheiden, eenvoudig en pretentieloos de eer van de hemelse Vader najagen. Ook in het milieu.

NAAR DE KERK?

BETER OP DE FIETS! DAN VERVUIL JE NIETS

D.W.L. Milo, Nunspeet

Een wet ten leven

„die dag zult ge geen werk doen”

In een verloren hoekje op de sportpagina van een onzer grote kranten werd een curieus geval aan het licht gebracht. Als volgt:

„Nooit op zondag. Voor Jonathan Edwards, hinkstapspringer van wereldklasse, is de zondag heilig. De Britse atleet wil op de christelijke rustdag niets met sport te maken hebben. Hij mist door zijn geloofsovertuiging de wereldtitel-strijd, die eind Augustus in Tokio wordt gehouden. De Britse kwalificatiewedstrijden vinden namelijk op zondag plaats. „God en mijn familie zijn voor mij belangrijker dan atletiek”, verklaarde Edwards. „De zondag is de dag van God”. Een soortgelijke opvatting weerhield Eric Liddell van deelneming aan de sprintfinale in de Olympische Spelen van Parijs in 1924. De vrome Schot, torenhoog favoriet, wenste op zondag niet aan de start te verschijnen. Zijn gewetensconflict was ruim een halve eeuw later het thema van de befaamde speelfilm 'Chariots of Fire'. Tot zover de krant.

Curieus?

Het verschijnsel bleek niet fonkelnieuw te zijn: in 1924 was de primeur van dit wereldwonder gesignaleerd. Het was de aanleiding geweest voor 'Chariots of Fire'. Bij die 'wagens van vuur' denkt u het eerst aan Elia's hemelvaart (2 Kon. 2:11) en vervolgens aan de Britse hymne 'Jerusalem': „bring me my chariots of fire”. In beide gevallen gaat het om de vorkende hoogspanning tussen hemel en aarde.

De laatste sportman wordt een 'vrome Schot' genoemd – het klinkt niet als een erenaam. De eerste sportman, een Engelsman, „hecht meer waarde aan God en zijn familie” dan aan atletiek. Vermoedelijk is 'familie' een slordige vertaling van 'family' en in dit geval worden 's mans vrouw en kinderen, zijn gezin, bedoeld, waarvoor hij verantwoordelijk is.

Zeldzaam christendom

Wanneer de dagbladen beter op de hoogte waren met het christendom en zijn opvattingen, zouden ze van deze levenshouding geen ophef maken. De christelijke levensstijl wordt echter stelselmatig doodgedrukt tussen kolommen met slecht nieuws, misère en vergiftigende voorlichting. Laten we daarom over dit berichtje, dat de kranten mocht halen, even doordenken.

Jonathan verdient ons aller respect, wanneer hij zich titels laat ontgaan terwille van zijn geloofsovertuiging. Hij moet wel sterk aan de zondagsheiligen hechten, om deze verleiding te weerstaan. Zoals Eric dit in 1924 deed. Nu moet meteen opgemerkt worden, dat Groot Brittannië, met name Engeland, in het algemeen op zondag niet

aan sport doet (deed). Dat gebeurt op Zaterdag. Er is zelfs een (verouderd?) gezegde over de Engelsman: op zaterdag doet hij aan sport, op zondag werkt hij in zijn tuintje, op maandag ligt hij met rugklachten.

Maar ook in ons land zijn nog streken, waar de zondag geheiligd wordt: afgezonderd van de zes werkdagen. U merkt het op gezelschapsreizen in het buitenland: de op zondag genuttigde consumpties worden pas op maandag betaald. Men kijkt er van op, denkt aan bijgeloof.

Alleen op zondag?

Er zijn mensen, die het vierde gebod koppelen aan de zondag: de dag, waarop onze Heiland opstond uit het graf. Johannes op Patmos dateert zijn eerste Openbaring ook op de dag des Heeren, d.i. de zondag. Paulus op zijn zendingsreizen trad hier op zaterdag, daar op zondag op. Want helemaal zuiver is het niet, de zondag aan het 4e gebod te koppelen.

In het vierde gebod staat 'sabbath', onvertaald. Dat was de zevende dag na zes scheppingsdagen, waarop God 'rustte' van zijn scheppingsarbeid. Hij hield op te scheppen, want alles was af, volmaakt. God verlustigde zich verder in zijn schepping. De Joden, voorzover ze niet aan Christus' opstanding geloven, vieren de wekelijkse rustdag dan ook op Zaterdag, de zevende dag. Evenzo de Zevendedags-adventisten. Terwijl de Islamiëten de vrijdag als wekelijkse rustdag gebruiken.

We kunnen dan ook niet zeggen, dat de Bijbel ons de zondag gebiedend aanwijst. Wanneer 'sabbath' in het vierde gebod onvertaald blijft staan, slaat dat op de rustdag – niet per se op de zondag. En waar de Heidelberger in zondag 38 zegt „dat ik inzonderheid op de sabbath, dat is de rustdag, tot de gemeente Gods kome... enz. dan zijn de 4 cursief gedrukte woorden later¹ toegevoegd aan het werk van Olevianus en Ursinus. In de Duitse catechismus staat: Feiertag = feestdag.

Feestdag, een geschenk

Zoals alle tien 'geboden' ons als handwijzers ten leven zijn geschonken, om ons als mensen Gods te leren leven – zo moeten we m.i. ook in het vierde gebod geen dwangmatige wet inbouwen, zoals men bijvoorbeeld hier op de Veluwe doet.

Het is een algemeen ervaren levenswet, zeggen mensen met verstand, dat de mens na 6 werkdagen een rustdag nodig heeft. In Rusland is beproefd, een op 10 dagen vrij te geven – de

mens kon het niet volhouden. En in ploegenstelsels, fabrieken, vervoer, onderwijs, overal doet zich de wet gelden: 1 dag rust op 7, anders gaat de mens onderuit.

Onlangs zei iemand me aan de telefoon: „als ik in Iran woonde zou ik op vrijdag rust nemen, in Israël op zaterdag, in dit land op zondag.” Zoals ook Paulus alle dagen gelijk achtte (met respect voor wie het anders zag) en niemand terzake wilde oordelen (Col. 2:16), aangezien het om een symbool gaat, dat in Christus vervuld is.

Een Schot, opgevoed op de Hebriden, vertelde me eens: „op zondag mocht niet worden gekookt. Als moeder het eten niet op zaterdag klaar kon krijgen werd er niet gegeten – anders zou de wereld vergaan”. En hij ging verder: „later merkten we dat je ook op zondag heerlijk kunt koken en dat de wereld niet verging. Daarom vertrouwen wij de kerk niet meer.”

Ervaring in bankwezen

Mag ik u eens iets uit eigen ervaring vertellen? Vlak na de oorlog, toen elk bedrijf – ook het bankbedrijf, waarin ik mijn boterham verdiende – zich moest herordenen, kwam een brief van de hoofddirectie op mijn tafel. De plaatselijke directieuren werden ontboden op een van twee landelijk te houden conferenties, die van vrijdagmiddag tot zondagavond zouden lopen. De twee conferenties vielen op verschillende data, maar bevatten beide een zondag. En of ik maar wilde berichten op welke van de twee ik aanwezig kon zijn; ook: dat men open stond voor wensen inzake de data.

Na enig nadenken schreef ik, dat ik aanwezig hoopte te zijn op een van beide conferenties. En nog wat. Aangezien de hoofddirectie zich openstelde voor wensen inzake data van dit soort conferenties, verzocht ik zo mogelijk de zondag te ontzien, aangezien ik (en stellig niet ik alleen) gewoon was, de zondag voor andere dingen dan werkconferenties te gebruiken.

Er was een listigheid in het spel, toegegeven. Dat men zich openstelde voor wensen werd door mij gebruikt als een halfopen deur; en dan kon men zich over mij boos maken. Maar ook kon die deur door de hoofddirectie op een kier zijn gezet – en dan zat de listigheid aan de overkant. Want wie zweeg had zijn kansen verspeeld voor de toekomst.

Het 2e bedrijf ging per telefoon. De directie-secretaris verweet mij kortzichtigheid, die mijn positie kon schaden. Mijn antwoord was: toen geldsnering en andere operaties aan de

Kampen, 16 aug. 1991

„Voorwaar, Ik zeg u, overal waar dit evangelie verkondigd zal worden in de gehele wereld, zal ook tot haar gedachtenis gesproken worden van wat zij gedaan heeft.”

orde waren, heb ik diverse zondagen doorgewerkt, zonder een kik te geven. Maar nu de hoofddirectie naar mijn wensen vraagt... – De directie acht die conferenties onvermijdelijk. – Dan zal ik mij schikken, maar houd mijn vraag staande. – Of men mij die zondag in de kerk zou missen? – Antwoord: ja, als kerklid, als organist en als ouderling rekent men op mij. – Of ik dan zo Veluws christelijk was? – Heb ik geen antwoord op. – Of ik dan de hoofddirectie onchristelijk achtte? – Dat moet zij zelf uitmaken. – Of ik gezien had, dat op het programma vrij gegeven werd van 10-12 uur? – Antwoord: maar de andere uren zijn dus niet vrij. – Ja, maar in die 2 uren kon ik naar elke gewenste kerk gaan. – Niet naar de kerk, waar ik thuishoor. – De secretaris, boos, zei dat hij het gesprek zou rapporteren.

Derde bedrijf: ik ben naar geen van de twee conferenties opgeroepen. Maakte me alleen zorgen over het ongenoegen van mijn superieuren.

Slotbedrijf: na 4 weken eindelijk een brief van de hoofddirectie. Geen reprimande, slechts de mededeling dat mijn salaris fors omhoog ging. Misschien toeval? vraagt u. Denk dan ook aan een Heer, die het recht der armen, der verdrukten gelden doet. En – toeval of niet – er is sedert 1946 *nooit* weer een conferentie geweest, die de zondag opeiste.

Wat deed Jezus?

Deze liet rustig aren plukken op de sabbath; dat was oogsten, zeiden de wijsneuzen. Die genas een zieke op de rustdag; Hij werd er op aangesproken! Mocht men niet een mens weldoen op sabbath? Nu ja, in het algemeen; maar er zijn 6 dagen om te arbeiden, één dag om absoluut niet te arbeiden! – Jezus zei: mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook.

De Heiland kende niet dat dwangmatige van vrome mensen. Daarom zei eens een wijze predikant: het 4e gebod brengt geen terreur, maar is een Godsgeschenk. Maar een collega antwoordde: als het 4e gebod overtreden mag worden, dan mag je ook moorden, echtbreken en stelen. En zo voort.

Toch behouden we respect voor de Britse atleet. En voor allen, die het Godsgeschenk weten te waarderen.

Bij het overlijden van Elizabeth Diderika de Jong-Woldring

Beste Henk,

Je zult de eerste zijn om te zeggen dat dit woord van de Heiland een maatje te groot is voor jouw Lies. Je kunt niet zomaar overal een is-gelijktaken tussen zetten. Dit woord van de Heiland heeft iets unieks en dat moet je niet zonder meer op lukraak ieder mens toepassen.

Ook al zullen we dit woord in z'n eigenheid laten staan, toch herkennen we er iets in, dat ook zo eigen was aan de lieve en dappere vrouw naast je, Lies Woldring. Naast je, en tegelijk ook je heilzame tegenover, die met haar vermogen tot relativeren, en dat op een vaak ludieke wijze tot uitdrukking kon brengen, je wel eens wist af te remmen en te corrigeren.

Haar sterven betekende een schok voor allen, die haar kenden. Allereerst voor jou en jullie kinderen, ook al waren jullie al lange tijd er op voorbereid. Maar wat sterven betekent, dat besef je pas, wanneer je er direct mee gekonfronteerd wordt. Terugkijkend op dat deel van jullie leven, dat ik zelf heb meegemaakt, moet ik zeggen, dat jullie hier veel met anderen hebt moeten delen.

Ze was er voor de gemeente als één die dient. In Amsterdam voelde ze zich in dat opzicht als een vis in het water, en ik vermoed, dat dat in Gees en in Wageningen niet anders geweest zal zijn.

Zij vervulde haar taak op bewonderenswaardige wijze. Geen lange preken, geen vermanende vingertjes, maar heel praktisch: „waar kan ik je mee helpen?” of na een gesprek op de gang: „ik zal voor je bidden.”

Menig bezoeker van de T.S.B. (toen nog gehouden in de Jan van Eyckstraat), die even naar beneden kwam, bleef langer weg dan noodzakelijk was, hij moest nog even

een praatje maken in de keuken met mevrouw

De Jong.

Ze ving de komende man en vrouw op, ging er iemand weg of was een vergadering afgelopen, dan praatte ze nog even met je na.

De zorg voor mensen zat haar in het bloed. Dat bleek ook heel sterk uit de rubriek 'gemeentelijk wel en wee', de pastorale rubriek in de Dienstbode van Amsterdam-Centrum, die zij verzorgde. Op geheel eigen wijze gaf ze haar pastorale bevindingen en adviezen door en vaak zo ontspannen, dat je er als van zelf om moest lachen. Geen loodzwaar pastoraat, maar opgewekt en met een groot gevoel voor humor.

Ze heeft menig broeder en zuster de voeten gewassen, ook al had je zelf wel eens het gevoel, dat ze je de oren waste, want ze was rechtuit in wat ze zei.

Ik geloof, Henk, dat de taak, die Lies naast jou verrichtte in dienst van het Koninkrijk bepaald niet onopgemerkt is gebleven, en voor jou een bron van vreugde geweest is. De herinnering aan haar zal daarom ook niet meer weg te denken zijn uit jouw werk. En velen, in Gees, Wageningen, Amsterdam en Zeist, en overal in ons kleine landje en ver daarbuiten, zullen met vreugde en dankbaarheid terugdenken aan deze discipel van de Here Jezus, die het evangelie praktiseerde.

Geve de Here je de gezondheid en de kracht om je werk te verrichten en samen met je kinderen dit verlies te dragen.

Kampen, Jan Bouma

G.C. den Hertog, Leiden

Met Luther naar Afrika (2)

Als onderwerp voor de door mij te geven cursus had ik 'de vrijheid van een christen' uitgekozen. Dat thema is ontleend aan de titel van een geschrift van Luther, waarin de Reformator in 1521 zijn reformatorische leer op verzoek heeft samengevat. In dat geschrift vindt men de kern van zijn reformatorische boodschap van de bevrijding van de mens door de rechtvaardiging in Christus, en ook van de vrijheid die van fundamentele betekenis is voor de ethiek. Maar eerst hebben we samen enkele passages gelezen uit een geschrift van Luther, dat hij onmiddellijk daarna geschreven heeft: het Magnificat. Dat is Luthers uitleg van de Lofzang van Maria (Magnificat betekent 'maakt groot', de beginwoorden van de Lofzang).

Gods bevrijding

Duidelijker nog dan in 'De vrijheid van een christen' komt in het Magnificat Luthers ontdekking van Gods bevrijdend handelen in Christus tot uitdrukking. Hij benadrukt dat God door Maria te verkiezen tot moeder des Heren aan rijke priesterdochters in Jeruzalem voorbij gaat. In zijn uitleg neemt Luther afstand van de gedachte, zoals die kenmerkend was voor de middeleeuwse mystiek, nl. dat God zich slechts wendt tot mensen die zich eerst voor Hem vernederd hebben. De mens wordt dan naar zichzelf verwezen: hij of zij moet zichzelf geschikt maken om Gods genade te ontvangen. Wie recht wil doen aan Maria en haar lofzang moet zeggen, dat het omgekeerd is: Maria merkt dat God naar haar omziet en zich naar haar overbuigt; zij verwondert zich daarover. Dat is de reformatorische ontdekking in haar kern: wij behoeven niets mee te brengen – Gods bevrijding is een geschenk. In zijn uitleg van de Lofzang van Maria legt Luther accenten, waaruit blijkt dat hij de kritische betekenis van de woorden van Maria heel goed heeft onderkend. Hij stelt vast dat wij naar boven streven. We spelen in maatschappij en economie een spel. We doen met elkaar of de wereld draait om geld en invloed. We maken elkaar vandaag wijs dat de wereld om de economie draait. Dan lijkt het alsof het rijke Noorden de kern van de wereld vormt. Er is een bevrijdingstheologie, ontstaan in Latijns-Amerika, die dit aan de kaak stelt. Die bevrijdingstheologie heeft ook in Afrika invloed, die bij de studenten duidelijk te merken was. Men beseft maar al te goed in economisch opzicht onderworpen te zijn aan het rijke Westen, vooral sinds de Sovjet-Unie als geldschietster en hoeder van de socialistische zaak zich van het wereldtoneel teruggetrokken heeft. Het bleek heel ter zake hier de teksten van Luther te lezen. Het was alsof ze vandaag geschreven waren. Maar waar de Bevrijdingstheologie vaak een is-gelijktaken plaatst tussen

evangelie en bevrijding van de armen, en daarbij een appel doet op de mens, is dat bij Luther geheel anders. Maria wordt niet het subject van een bevrijdingsstrijd, maar mag zich door het Woord van God laten inschakelen in Gods bevrijdend handelen. Door te horen en geloven. Immers – de diepste bevrijding is die uit de macht van de zonde. Bevrijding, die niet daarin haar kern heeft, blijft in de lucht hangen – hoe werkelijk ze ook lijkt te zijn. Wezenlijk voor de bevrijding zoals de Lofzang van Maria erover spreekt, is dat God het doet. Dat mogen we bij alle aanbidding van invloed, geld en macht in onze wereld van vandaag niet vergeten. Gods 'revolutie' voltrekt zich langs deze weg. Die boodschap is van grote betekenis voor de kerk in Afrika, evenals bij ons. Heel duidelijk werd in die tekst van Luther ook zichtbaar, dat het een misvatting is te denken, dat kerkmensen of Europeanen in het algemeen een streepje voor hebben bij God. God verkiest tot moeder des Heren niet een meisje dat in het centrum van het kerkelijk en maatschappelijk leven thuishoort. Hij ziet om naar mensen die wij niet zien staan. Zijn 'zien' is scheppend. „Hij constateert niet wat Hem welbehagelijk is, maar Hij schept het”, zegt Luther ergens. Zulke passages werden met rode oren gelezen. Het betekent immers, dat Afrikanen hun afrikaanse identiteit niet behoeven op te geven om op Europese wijze christenen te worden. Integendeel – ze mogen zich op hun eigen wijze verblijden over God, die hen vindt. Net zomin als het heil ligt in ons Europese christenzijn, in onze Europese geest die 'van nature christelijk' zou zijn, net zomin ligt het heil in het afrikaan-zijn als zodanig. Maar zoals Maria met heel haar ziel, haar wezen, God looft – zo mag ook de Afrikaan zichzelf zijn en eigenlijk pas echt worden door die God te loven, over wiens genadig omzien naar ons we ons alleen maar kunnen verwonderen. En het is van levensbelang dat we samen leren dat Gods zien niet kijkt naar macht, aanzien, geld enz., maar ons als Europeanen en Afrikanen losmaakt van deze ideologie van het rijke Westen en leert om metterdaad ernst te maken met het Evangelie van Gods genade.

De vrijheid van een christen

Daarnaast hebben we gedeelten uit Luthers geschrift 'De vrijheid van een christen' gelezen. Centraal daarin staan twee zinnen, die elkaar lijken tegen te spreken: 'Een christen is een zeer vrij heer over alle dingen en niemands onderdaan' en 'Een christen is een dienstvaardige dienaar van allen en aan allen onderworpen'. In die twee zinnen brengt Luther de kern van zijn reformatorische ontdekking tot uitdruk-

king. In de kerk van de Middeleeuwen heerste een moralisme, waardoor de mens klein en kort gehouden werd, onder de hoede van de kerk. De keerzijde daarvan was, dat Gods genade in Christus daaraan ondergeschikt gemaakt werd. Het gevaar is ook in de jonge kerken in Afrika acuut, dat men het christelijk geloof opvat als een nieuwe levensstijl. Daarom zijn die twee zinnen van Luther zo bevrijdend: een christen heeft alleen met God te maken, en is alleen om Gods wil dienaar van allen. Alleen – je kunt met Luther ook een verkeerde kant uit – en het is de vraag of de Reformator zelf voldoende dat gevaar heeft afgeschermd. Men heeft Luther voor de voeten geworpen dat hij daarmee de bijbelse vrijheid heeft beperkt tot en opgesloten in het innerlijk van de mens. Als 'uiterlijke mens' moet hij dan gehoorzamen – 'Befehl ist Befehl'. Het heeft fatale gevolgen gehad voor de invulling van de persoonlijke verantwoordelijkheid voor de politiek in lutherse gebieden. Kan er vandaag nog iets van Luther uitgaan? Kun je er ooit een ethiek inhoudelijk mee vullen? Die vragen laten zich horen, want daar ligt ook een belangrijk verschilpunt met Calvijn. Het was verhelderend te zien, dat Luther niet een 'dubbele boekhouding' bedoeld heeft, waarbij we 'innerlijk' vrij kunnen zijn en 'uiterlijk' kritiekloos ons aansluiten bij de heersende orde. We mogen niet vergeten dat de spits bij Luther is, dat de mens de werken niet (meer) nodig heeft om zijn heil te verwerven. Onze werken geschieden niet om daarmee God gunstig te stemmen. Zo komt er ruimte om deze vraag centraal te stellen: hoe wordt de naaste geholpen? De aandacht voor de naaste in zijn of haar nood is een wichelroede voor de ethiek. Die vraag is van beslissend belang en geeft richting aan een hele ethiek.

Vrijheid en noodzakelijkheid

Al was de spits van de cursus gericht op de vragen van de ethiek – de studenten waren zeer leergierig en stelden vele vragen. Een belangrijke vraag, die steeds terugkeerde was die naar de gedetermineerdheid van de werkelijkheid. Anders gezegd: moeten we zeggen dat alles in de wereld met een ijzeren noodzakelijkheid gebeurt – een noodzakelijkheid, die direct op God terug te voeren is? Met die vraag is men in de Griekse oudheid en in de Middeleeuwen al fundamenteel bezig geweest. Maar hij speelt ook in Afrika heel sterk. Men kan zich maar heel moeilijk aan de gedachte onttrekken, dat alles door God in Zijn voorzienigheid op dezelfde wijze zo gewild is als het gebeurt. Daarom kwam de vraag op: in hoeverre wordt de vrijheid van een christen doorkruist of zelfs

ongedaan gemaakt door Gods voorzienigheid? Op een extra college hebben we dat nog eens doorgesproken. Daarbij heb ik sterk benadrukt het verschil tussen een kijk op de werkelijkheid als bepaald door noodzakelijkheid, en de ontdekking in de Schrift dat God alles in Zijn handen heeft en houdt – en op een ongedachte en steeds weer verrassende wijze leidt. In Genesis lezen we in hoofdstuk 22 voor het eerst het woord 'voorzien'. Dat woord is daar niet een verklaring dat God alles op dezelfde wijze leidt, maar is een belofte voor Abraham, die in volstrekte en onvoorstelbare gehoorzaamheid de weg van het geloof gaat. De HERE zal voorzien in een offer – op de berg Moria. Zo worden de vragen van de voorzienigheid van meet af aan betrokken op Gods verlossend handelen. In dat verband heb ik een anecdote over Prof. Van der Schuit – van 1922 tot 1954 hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Hogeschool van de Chr. Geref. Kerken te Apeldoorn – verteld, die ik zelf van een toenmalige student gehoord heb. Die anecdote heeft diepe indruk op de studenten gemaakt. In het busje waarmee we naar het vliegveld gebracht werden kwamen de studenten er nog op terug als iets wat hen bijgebleven was. De anecdote is als volgt. Eind jaren veertig maakte een uit Apeldoorn afkomstige jongeman, die net kon vliegen, een vlucht boven Apeldoorn om aan familie zijn kunsten te vertonen. Tijdens een duikvlucht verloor hij de macht over de stuurknuppel, en stortte neer op een school. Meer dan veertig jongeren kwamen daarbij om. Prof. Van der Schuit moest bij die begrafenis als lid van het schoolbestuur aanwezig zijn. Zijn college dogmatiek, waarin hij net toe was aan de leer van de voorzienigheid, moest daarom worden verplaatst. Toen Prof. Van der Schuit binnenkwam, liep hij naar de kathedraal, alsof hij met het college zou beginnen – als was er niets gebeurd. 'Mijne heren', begon hij, 'vandaag gaat het over de voorzienigheid van God.' Iedereen had de pen in de aanslag om het college vast te leggen. 'Schrijft u maar: God is goed. God is groot. En wij doorgronden Hem niet. Dit was het college.' In die paar woorden is wellicht meer gezegd dan in veel andere en vooral uitvoeriger colleges. De beperking van ons theologisch kennen werd beleden – maar ook en eerst: de goedheid en grootheid van God. Daarom – denk ik – sloeg deze anecdote zo aan.

Reformatoirsch en evangelisch

Opvallend was – daarmee wil ik besluiten – dat de studenten Calvijn en Luther indronken als groot nieuws. Ze vielen van de ene verrassing in de andere. Meermalen zeiden studenten tegen mij, dat ze nu durfden te preken

over teksten, waar ze tot dusverre met een boog omheen liepen, bijv. Johannes 8, 30-36. Het contrast met onze streken is groot. We krijgen in ons land vaak de indruk dat een 'evangelische' benadering meer bijbels is in vergelijking met de 'verstarde' gereformeerde traditie. Heeft de Reformatie afgedaan? Is het slechts een fase geweest in de geschiedenis van de kerk, die nu afgelost wordt door een evangelische benadering? Het bemoeidigende van ons verblijf in Afrika was dat ons daar de kracht en actualiteit van de Reformatie weer zo duidelijk bleek. Het gereformeerde is daar wat het oorspronkelijk is geweest: niet een theologische en kerkelijke traditie naast andere, maar een wijze van omgaan met de Schrift waarin ten volle recht gedaan wil worden aan het 'sola gratia, sola fide en sola Scriptura'. In de uitgave van de werken van Calvijn heeft men de Institutie – zeg maar: Calvijns 'dogmatiek' – geplaatst na zijn commentaren op de diverse bijbelboeken en vóór zijn preken. Dat is de juiste plaats! De gereformeerde leer wil niet heersen over de Schrift, maar komt op uit het verstaan ervan en wil de verkondiging van het Evangelie dienen. Dat was voor ons gevoel de ontdekking tijdens dit verblijf: te merken hoe het gereformeerde structuur geeft aan het evangelische, en zo het verstaan en de voortgang van het Evangelie dient.

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Vakantie

„Moet je eens kijken, daar loopt een broertje van Fred Wissen. Zelfde haar, zelfde gezicht, zelfde snor,” zei mijn man terwijl hij me een glas vruchtensap aanbood. „En ik heb ook Kees Vroegop gezien, maar met een andere Sanne en dat is voor Kees ondenkbaar, dus het moet een andere Kees zijn,” vervolgde hij en zette zich naast me neer in een zeer gemakkelijke tuinstoel. Deze tuinstoel stond overigens niet in de tuin, maar op een camping aan een riviertje in Luxemburg.

Een van de grappige dingen van vakantie houden is dat je overal mensen

tegenkomt, die als twee druppels water lijken op burens, kennissen en vrienden. 't Geeft wel een knus gevoel. Ik nam een flinke slok en zag op het campingweggetje een jongen fietsen die ook een erg bekend gezicht had. „Sprekend Michiel uit de kerk”, mijmerde ik.

De jongen stak zijn hand op en riep: „Ha, mevrouw Maljers!” Het was Michiel. Plus Familie!

Een dag later arriveerde tot onze grote verrassing een Christelijk Gereformeerde familie uit een zustergemeente, die we ook kenden. We wisten (voor alle duidelijkheid) niet van elkaar dat we in die buurt zouden kamperen. Wij wilden zelfs naar Frankrijk, maar het was warm, Frankrijk was ver en Reinier, onze jongste, wilde graag blijven, dus we bleven. Ook de andere families bleven hangen en eerlijk gezegd, het was bijzonder gezellig. Je zou ons haast letterlijk een „Samen op Weg” mini-gemeente kunnen noemen, want de wandelingen die we gezamenlijk ondernamen logen er niet om.

's Zondags reden we, vier auto's sterk, richting kerk.

Geen Ned. Gereformeerde, geen Christelijk Gereformeerde, maar gewoon een protestantse kerk.

De rest van de zondag werd al koffiedrinkend, wandelend en pratend doorgebracht en we merkten met genoegen hoe gemakkelijk het praat als je dezelfde basis hebt.

Waar we het over hadden?

Niet over de toeëigening des heils!

We hadden het over onze kinderen.

Hoe je geloof overdraagt en over het besef dat je ze soms, als gesprekken alleen maar verwijderend werken, helemaal aan God moet overlaten (terwijl we zelf zo graag niet alleen zaaïen, maar ook meespitten).

„Soms sta ik te bidden voor hun slaapkamerdeur”, zei iemand.

„Dat is het enige dat je overblijft... en het enige dat helpt.”

Het was zo herkenbaar dat ik lachte.

De vakantie is achter de rug.

Maar het is nog niet te laat in het seizoen om te kamperen.

Misschien een idee voor broeders en zusters die elkaar nodig wat beter moeten leren kennen? Bij voorkeur van verschillende kerken. Ned. Gereformeerden en Christelijk Gereformeerden bijvoorbeeld.

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

Gemeenteopbouw (2)

(Referaat op de ouderlingenconferentie van 25 mei 1991)

3. Het leven in de gemeente

Daarin draait het om drie zaken:

3.1 Gemeenschap met God, d.w.z. van ieder lid van de gemeente van Christus wordt verwacht dat hij/zij een persoonlijke band met God heeft door Jezus Christus. Want het is onvolgende te geloven dat God bestaat of dat Jezus een groot mens was. God wil dat we een persoonlijke relatie met Hem hebben in Christus, Hem kennen, van Hem houden, met Hem omgaan in Bijbellezende en gebed.

3.2 Gemeenschap met elkaar, d.w.z. het is niet Gods bedoeling dat we lid voor lid tot één gemeente behoren, maar verder aan elkaar voorbijleven. Gemeenschap moet concreet worden in het elkaar ontmoeten, samen met elkaar Gods Woord lezen, naar elkaar luisteren, met elkaar bidden, de verlossing vieren en samen aan het werk gaan.

3.3 Staàn in de wereld, d.w.z. het is niet Gods bedoeling dat we als gelovigen om onszelf cirkelen. Hij wil dat we als getuigen en als dienaars ons wenden tot andere mensen om in woord en daad zijn liefde te verkondigen en gestalte te geven. Tot de gemeente van Christus behoren dus drie elementen: geloof, gemeenschap en dienst. Daaraan moet gebouwd worden. Kortom, gemeenteopbouw is die activiteit, die gericht is op het zichtbaar worden van de gemeente in geloof, gemeenschap en dienst.

4. Knelpunten

Bij de opbouw van de gemeente kunnen zich de volgende knelpunten voordoen.

4.1 Eenzijdige nadruk op kerkdiensten. Voor teveel christenen beperkt hun christen-zijn zich tot het minstens één maal per zondag bijwonen van de kerkdienst: het zingen van liederen, het meedoen in de gebeden en het luisteren naar een preek. Een godsdienst-oefening heet dat. Maar is dat echt een je oefenen in het dienen van God? En is dat echt het oefenen van gemeenschap met elkaar?

4.2 Omvang van de gemeente Met name een grote gemeente kan onderling contact bemoeilijken. Men kan bewust anoniem blijven. Maar men kan ook onwillekeurig over het hoofd gezien worden.

4.3 Groepsvorming

Voor zover men binnen de gemeente wel spontaan contact met anderen

zoekt, gebeurt dat nogal eens op grond van het feit dat men zich tot elkaar aangetrokken voelt. Dat kan zijn op grond van maatschappelijke of van intellectuele gelijkheid. Of omdat men er op verschillende terreinen (politiek of m.b.t. allerlei kerkelijke vraagstukken) gelijke denkbepelden op na houdt. Of op grond van leeftijd. Dit kan gemakkelijk ontaarden in partijvorming, die zich b.v. op gemeenteevonden manifesteert.

4.4 Aktieve kern

Vaak vind je in een gemeente een betrekkelijk kleine groep aktievelingen, die alles besturen, regelen, organiseren en aanpakken. Zij lopen zich de benen uit het lijf, terwijl de grote meerderheid afzijdig blijft. Ze zetten akties op (b.v. voor het evangelisatiewerk, voor steun aan vervolgd christenen, voor diakonale projekten, vluchtelingenwerk e.d.). Door anderen wordt dat meermalen gezien als hun persoonlijke hobby, waar ze kennelijk nu eenmaal plezier aan beleven.

4.5 Gemis aan persoonlijke omgang

Er is in de praktijk vaak maar weinig bereidheid of moed zich aan anderen bloot te geven en een geestelijk contact te leggen. Wanneer of hoe vaak voeren gemeenteleden onderling een goed geestelijk gesprek, waarin men elkaar opbouwt in het geloof, elkaar bemoedigt (in geval van ziekte, tegenslag, gemis, eenzaamheid) of vermaant en met en voor elkaar bidt? Is het officiële huisbezoek niet vaak de enige vorm waarin dit gebeurt? En dan wordt het nogal eens als enigszins gedwongen ervaren.

5. Kerkeraadsbeleid

Om de diverse knelpunten op te sporen en op te lossen is beleid nodig. De kerkeraad, het college van ambtsdragers, is de aangewezen instantie om voor gemeenteopbouw zorg te dragen, d.w.z. er op toe te zien dat de gemeente die activiteit ontplooit, die gericht is op het zichtbaar worden van de gemeente in geloof, gemeenschap en dienst.

Ik denk met name aan wat we lezen in Ef. 4, 11. 12 dat de ambtsdragers de gemeente hebben toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus. Dat wordt dan nader omschreven in vs 16 als het bijeengehouden worden van het lichaam door de dienst van al zijn geleidingen naar de kracht, die elk lid op zijn wijze oefent en zodoende zich zelf op te bouwen in de liefde.

Om deze kerkeraadstaak naar behoren te kunnen vervullen is m.i. het volgende nodig:

5.1 Opstellen van beleidsplan

Een beleidsplan voor een gemeente is een stuk, waarin beschreven wordt hoe doelgericht gewerkt kan worden aan de opbouw van de gemeente. Het is een plan dat door de kerkeraad dient te worden opgesteld. Maar een intensief contact en overleg met de gemeente lijkt mij daarbij wel eerste vereiste. Het gaat immers om het functioneren van heel de gemeente als het lichaam van Christus.

Bij dat plan mag het niet alleen gaan om de vraag hoe de zaken moeten worden aangepakt. D.w.z. het mag niet alleen gaan om de organisatorische zaken. Voorop en centraal moet de vraag staan: Hoe kunnen we in onze tijd en in onze omgeving met de ons gegeven mogelijkheden onze opdracht vervullen om gemeente van Christus te zijn?

5.2 Ontwikkelen van visie

Daarvoor is bezinning nodig over vragen als: Wat is de kerk? Wat is de oorsprong en bestemming van de kerk? Wat is Gods bedoeling vandaag met de kerk? En in onze omgeving (de stadssamenleving of het platteland, in de Randstad of in de provincie)? Wat zijn daar de taken van de kerk? Waar ontbreekt het in onze gemeente aan? B.v. op het gebied van het evangelisatiewerk, het jeugdwerk, kadervorming, diakonale projekten, onderling pastoraat, onderlinge hulpverlening.

5.3 Bepalen van doel(en)

Hierbij komen de vragen aan de orde als: Waar gaan we het eerst aan werken? En wat stellen we ons voor om te bereiken?

5.4 Opzetten van tijdsbestek

Vervolgens bestaat de mogelijkheid een tijdslijn uit te zetten. B.v. een vijf-jarenplan. Op basis van zo'n plan kan seizoen voor seizoen bekeken worden wat er dan gedaan moet worden. Zo'n plan zal schriftelijk moeten worden vastgelegd, zodat het kan worden nagelezen. Alle betrokkenen (binnen en buiten de kerkeraad) weten dan waar ze aan toe zijn en opvolgers kunnen er mee verder gaan. Als er een wisseling van ambtsdragers plaats vindt of er doet een nieuwe predikant intrede, heeft dat dan geen verandering van beleid te betekenen. Een dergelijk beleidsplan zou ook aan de gemeente moeten worden bekend gemaakt, zodat ieder kan weten welke koers de gemeente vaart en wat men al of niet kan verwachten.

5.5 Kiezen van methode en middelen

Een volgende stap is te kijken naar welke methode en middelen passen bij

het gestelde doel. Welke weg wordt daarheen bewandeld?

5.6 Opsporen van gaven

En onmisbaar is natuurlijk de inzet van de diverse leden van de gemeente, met hun grote verscheidenheid aan gaven, die God een ieder gaf, juist om ze in te zetten voor het welzijn van de gemeente en in dienst van zijn Koninkrijk. Nogmaals noem ik hier Ef. 4, 16, waar het gaat over de dienst van *al* de geledingen van het lichaam, naar de kracht, die *elk* lid op zijn wijze oefent. Denk ook aan 1 Kor. 12, 7: Maar aan een *ieder* wordt de openbaring van de Geest gegeven tot welzijn van allen. En aan 1 Petr. 4, 10: Dient elkaar, een *ieder* naar de genadegave, die hij ontvangen heeft, als goede rentmeesters over de velerlei genade Gods. Elke kerkeraad heeft de taak die gaven in de gemeente op te sporen en broeders en zusters te stimuleren die in dienst van God, van elkaar en van de wereld te gebruiken.

5.7 Aantal voordelen

Het opstellen van een beleidsplan biedt een aantal voordelen:

– *Goed beeld* – Door een beleidsplan te maken krijgen we een goed beeld op het geheel van het gemeenteleven en hoe alles in elkaar grijpt.

– *Efficiëntie* – We ontdekken gauwer eventuele witte vlekken en/of knelpunten in het (funktioneren van het) leven van de gemeente.

– *Continuïteit* – Bij het wisselen van de wacht binnen de kerkeraad is er duidelijker sprake van continuïteit. Met de mensen die verdwijnen, verdwijnt niet alle kennis. Er kan worden voortgebouwd op wat al is gedaan. Bovendien kunnen nieuwelingen gemakkelijker worden ingewerkt.

– *Aktiverend* – Aan de gemeente kan duidelijk worden gemaakt waar iedereen mee bezig is of kan zijn. En ook wat er aan actieve inzet van de gemeenteleden verwacht kan worden en waar zij hun gaven ten nutte en ten dienste van de anderen kunnen inzetten. Ik zou het pleit willen voeren voor een vacaturebank waar b.v. jonge gemeenteleden, die belijdenis doen, kunnen nagaan hoe zij aan de opbouw van de gemeente kunnen meewerken, zoals zij beloven te willen doen. Dit geldt ook voor leden die van elders nieuw de gemeente binnenkomen.

– *Economisch* – Aan de hand van zo'n plan kan worden aangegeven welke activiteiten nodig zijn en wat ze kosten. Daarmee dienen we dus ook onze Commissies van Beheer.

– *Hulp bij evaluatie* – We kunnen aan de hand van een opgesteld plan achteraf nagaan of alles is gegaan, zoals was voorgenomen. En zo niet, waarom dan niet?

Boekbespreking

O. Mooiweer, Enschede

Acta Actueel

Drs. H.J. Boiten – 'ACTA ACTUEEL' – G.S. Leeuwarden – 1990 – Uitgeverij de Vuurbaak te Barneveld – 86 pag. f. 19,75.

Deze 'mini-acta' bevatten de besluiten van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), die in 1990 te Leeuwarden werd gehouden. Men kan zeggen, dat dergelijke besluiten ons, nederlands gereformeerden, eigenlijk niet raken. Maar dat is om drie redenen onjuist te noemen: In de eerste plaats komt onze positie o.a. ter sprake in de besluitvorming t.a.v. de kontaktoefening met de Christelijke Gereformeerde Kerken. In de tweede plaats moeten wij zeker vanwege groeiende kontakten met de vrijgemaakten op verschillende plaatsen kennis nemen van wat er bij de broeders van de overkant gebeurt. In de derde plaats vertoont gemis aan brede kerkelijke belangstelling een sektarische trek.

Wij hebben met interesse van de inhoud van dit geschrift kennis genomen. Wij hebben ons vooral verdiept in de slottoespraak van Dr. W.G. de Vries, de praeses van de synode. Ze

biedt een afwisseling van ernst en luim. Het is een leesbaar geheel geworden. Dr. De Vries trekt in het begin van zijn toespraak een parallel met de G.S. van Groningen (1946) en met die van Leeuwarden (1920). Naar aanleiding van het slotwoord van ds. Herm. Knoop, praeses van de toenmalige G.S. van Groningen (1946), de eerste normale synode na de Vrijmaking, konkludeert De Vries, dat reactie op de synodale hiërarchie kan leiden tot plaatselijke hiërarchie, „die in de zestiger jaren leidde tot het ontstaan van de huidige Nederlands Gereformeerde Kerken”. Wij vragen ons af waarom het nodig was deze opmerking te maken. In de eerste plaats zal men moeten komen tot een nadere analyse van de term: plaatselijke hiërarchie. In de tweede plaats zijn deze woorden niet functioneel.

De Nederlands Gereformeerde Kerken komen in het verhaal van de praeses nergens meer voor. Verder is het opvallend, dat bij de benoeming van deputaten kerkelijke eenheid de N.G. Kerken niet worden genoemd, terwijl met opzet in het besluit zelf de term: 'gereformeerde belijders' is weggelaten (zie de aantekening van Drs. Boiten op pag. 65).

Toch is er althans één pluspunt in dit verband te melden. Men blijft in vrijgemaakt gereformeerde kring met de Ned. Geref. Kerken bezig! De HERE geve, dat mee via een blijvende betrokkenheid (de broeders zijn ons onvergetelijk) nog eens de weg gebaad wordt naar een solide kerkelijke eenheid!

Het boekje, dat door de eerste scriba van een 'Ten Geleide' is voorzien, biedt in beknopte vorm het nodige oriëntatiemateriaal en is netjes uitgegeven terwijl verschillende foto's het geheel completeren. We dachten ter aanbeveling hiermee te kunnen volstaan!

LEVEN
EN KRACHT

lektuur-evangelisatie

KONFERENTIE VOOR LEKTUUR-EVANGELISATIE

THEMA: 'HOE BEREIKEN WIJ DE GESECULARISEERDE MENS?'

Spreker: Bernd Matzel, medewerker van onze Duitse zusterorganisatie Marburger Blätter-Mission in Marburg/Lahn.

Zaterdag 28 september 1991

10.15 - 16.15 uur

Zendings-Diaconessenhuis, Amerongen

Welkom: iedereen die geïnteresseerd is in het bereiken van de medemens met het evangelie van Jezus Christus (speciaal d.m.v. lektuur).

Inl. Leven en Kracht, evangelist Geurt van Viegen, postbus 4, 3958 ZT Amerongen. Tel. 03434 - 53444.

A. Keizer, 's-Gravenhage

De betrouwbare dateringen van de bijbel (6, slot)

6.1 Van Adam (4004 v. Chr.) tot koning Jojakim (496 v. Chr.)

In voorgaande vijf artikelen hebben wij een aantal alleen op bijbelse gegevens steunende jaartallen gegeven uit de periode 496 v. Chr. tot 4 v. Chr., het geboortjaar van Jezus, de Christus. In dit laatste artikel zullen we de bijbelse chronologie compleet maken met jaartallen vanaf 4004 v. Chr., de schepping van Adam, tot het genoemde jaar 496 v. Chr. De Schrift stelt ons in staat zeker te weten wanneer Adam is geschapen, de zondvloed is gekomen, Abraham is geroepen, de uittocht uit Egypte plaatsvond, koning David regeerde, de tempel Gods is gebouwd en de 70-jarige dienstbaarheid aan Babel begon. Enz. We beginnen met de periode vanaf Adam tot de grote vloed.

Van Adam (4004 v. Chr.) tot de zondvloed (2348 v. Chr.)

4004 v. Chr.	Adam geschapen	
3874 v. Chr.	Seth geboren	Adam is dan 130 jaar
3769 v. Chr.	Enos geboren	Seth is dan 105 jaar
3679 v. Chr.	Kenan geboren	Enos is dan 90 jaar
3609 v. Chr.	Mehalaleël geboren	Kenan is dan 70 jaar
3544 v. Chr.	Jared geboren	Mehalaleël is dan 65 jaar
3382 v. Chr.	Enoch geboren	Jared is dan 162 jaar
3317 v. Chr.	Methusalah geboren	Enoch is dan 65 jaar
3130 v. Chr.	Lamech geboren	Methusalah is dan 187 jaar
2948 v. Chr.	NOACH geboren	Lamech is dan 182 jaar
2448 v. Chr.	Sem geboren	NOACH is dan 500 jaar
2348 v. Chr.	ZONDVLOED	Noach is dan 600 jaar

De zondvloed

De grote vloed is gekomen in het jaar 2348 v. Chr. Niet eerder en niet later. De funderende geboortejaren van de oudvaders kunnen in de Schrift worden gevonden.

Van de zondvloed (2348 v. Chr.) tot Abram (1996 v. Chr.)

2348 v. Chr.	ZONDVLOED	
2346 v. Chr.	Arpachsad geboren	Sem is dan 102 jaar
2311 v. Chr.	Selah geboren	Arpachsad is dan 35 jaar
2281 v. Chr.	Heber geboren	Selah is dan 30 jaar
2247 v. Chr.	Peleg geboren	Heber is dan 34 jaar
2217 v. Chr.	Rehu geboren	Peleg is dan 30 jaar
2185 v. Chr.	Serug geboren	Rehu is dan 32 jaar
2155 v. Chr.	Nahor geboren	Serug is dan 30 jaar
2126 v. Chr.	Terah geboren	Nahor is dan 29 jaar
2056 v. Chr.	Nahor (2) geboren	Terah is dan 70 jaar
1996 v. Chr.	ABRAM geboren	Terah is dan 130 jaar
1921 v. Chr.	ABRAM naar KANAAN	

ABRAM is geboren 1996 v. Chr. Abram is naar Kanaän getogen in 1921 v. Chr. Hij was toen 75 jaar (Gen. 12:4). Zijn vader was Terah, die 205 jaar is ge-

worden (Gen. 11:32). Terah was dus toen Abram geboren werd 205 - 75 = 130 jaar. Abram is een jongere broer van Nahor (2), 60 jaar verschil, en van Haran, de vader van Lot.

Van Abram tot de uittocht uit Egypte

1921 v. Chr. Abram naar Kanaän Abram is dan 75 jaar

1491 v. Chr. Uittocht van Israël uit Egypte

Verskil 430 jaar!

Exodus 12:40 vermeldt deze 430 jaar als de tijd dat Israël in Egypte heeft gewoond. Paulus heeft duidelijk gemaakt dat deze 430 jaar ook het verblijf van Abram in Kanaän bevatten, en wel gerekend vanaf Gods beloften aan Abram in Gen. 12:1. Dat blijkt uit Galaten 3:17, waar Paulus zegt dat Israëls wet (op Horeb) 430 jaar 'na de belofte' (Gen. 12:1) gekomen is. Gen. 12:1 vond plaats aan het begin van Abrams verblijf in Kanaän. De 430 jaar, genoemd in Exodus 12:40, lopen derhalve van Gen. 12:4, waar Abrams vreemdelingschap in Kanaän aanvangt, tot en met de uittocht uit Egypte. De exodus van Israël uit Egypte, onder leiding van Mozes, heeft derhalve plaats gevonden in 1921 - 430 = 1491 v. Chr. De

intocht van Israël in Kanaän heeft plaats gehad, na 40 jaar in de woestijn, in 1491 - 40 = 1451 v. Chr.

Van de intocht in Kanaän tot aan koning Jojakim (496 v. Chr.)

Paulus vermeldt in Hand. 13:20,21 dat de richtertijd tussen de intocht tot en met Samuël als richter omstreeks 450 jaar bedraagt. Het was de periode van Jozua en de richters. De Statenvertaling is m.b.t. Hand. 13:20 duidelijk, de vertaling van het N.B.G. is onduidelijk en verwarrend. Zij laat de 450 jaar slaan op de tijd gedurende welke God Israël het beloofde land ten erfdeel gaf, wat er niet zo staat. Paulus zegt hoe het was. Zonder de mededelingen van het N.T. is een bijbelse chronologie niet goed sluitend te maken. Uit de mededelingen van Paulus blijkt - als we verschillende detailberekeningen uit de richtertijd beknoptheidshalve overslaan - dat de periode Samuël eindigt in het jaar: 1451 (intocht) - 450 = 1001 of 1000 v. Chr. Gedeelten van jaren kunnen kleine afrondingsverschillen geven. In dat jaar treedt ook Saul op. De volgende jaartallen kunnen dienen.

Van Mozes tot Salomo

1491 v. Chr.	Uittocht uit Egypte
1451 v. Chr.	Intocht in Kanaän; dood van Mozes
1451-1431	Oorlogen des HEREN, 7 jaar + 13 jaar rust
1431-1423	8 'Lo-Ammi' jaren van dienstbaarheid (Richt. 3:8)
1423 v. Chr.	Othniël richter, 40 jaar
1383-1365	18 'Lo-Ammi' jaren van dienstbaarheid (Richt. 3:14)
1365 v. Chr.	Ehud richter, 80 jaar (Richt. 3:30)
1285-1265	20 'Lo-Ammi' jaren van dienstbaarheid (Richt. 4:3)
1265 v. Chr.	Barak richter, 40 jaar (Richt. 5:31)
1225-1218	7 'Lo-Ammi' jaren van dienstbaarheid (Richt. 6:1)
1218 v. Chr.	Gideon richter, 40 jaar (Richt. 8:28)
1178 v. Chr.	Tola richter, 23 jaar (Richt. 10:2)
1155 v. Chr.	Jaïr richter, 22 jaar (Richt. 10:3)
1151 v. Chr.	Jefta richter, 6 jaar (Richt. 12:7)
1145 v. Chr.	Ebzán richter, 7 jaar (Richt. 12:9)
1138 v. Chr.	Elon richter, 10 jaar (Richt. 12:11)
1128 v. Chr.	Abdon richter, 8 jaar (Richt. 12:14)
1120-1080	40 'Lo-Ammi' jaren van dienstbaarheid (Richt. 13:1)
1120-1100	Simson richter, 20 jaar (Richt. 15:20)
1080-1040	Eli richter, 40 jaar (1 Sam. 4:17)
1040-1000	Samuël richter, 40 jaar
1000 v. Chr.	Saul wordt koning, 40 jaar
960 v. Chr.	David wordt koning, 40 jaar
920 v. Chr.	Salomo wordt koning, 40 jaar
880 v. Chr.	Rehabeam wordt koning (scheuring van het rijk)

Van Rehabeam tot Jojakim

Thans volgen beknoptheidshalve alleen de regeringsjaren van de koningen van Juda. Ze kunnen soms echter alleen berekend worden als we rekening houden met de gegevens die de

Schrift verstrekt over de regering van de koningen van het tien stammen rijk, Israël.

880 v. Chr.	Rehabeam wordt koning (1 Koningen 14:1)
863 v. Chr.	Abiam wordt koning (1 Koningen 15:1)
860 v. Chr.	Asa wordt koning (1 Koningen 15:9)
819 v. Chr.	Josafat wordt koning (2 Kronieken 17:1)
796 v. Chr.	Joram wordt koning; hij regeert 2 jaar als regent voor/met Josafat (2 Koningen 8:16; 9:29)
788 v. Chr.	Athalia wordt koningin (2 Koningen 11:1) 6 'Lo-Ammi' jaren
782 v. Chr.	Joas wordt koning (2 Koningen 12:1). 40 jaar
743 v. Chr.	Amazia wordt koning; hij regeert 1 jaar als regent voor Joas (2 Koningen 14:1,2)
714 v. Chr.	Open ruimte, 13 jaar geen koning
701 v. Chr.	Uzzia (= Azaria) wordt koning (2 Koningen 15:1-7)
649 v. Chr.	Openruimte, 2 jaar geen koning. De eerstvolgende koning – Jotham – begint namelijk in het 2e jaar van Pekah van Israël, dat is in 647 (2 Koningen 15:32). Uzzia (= Azaria) sterft reeds in 649, vandaar de open ruimte van 2 jaar.
647 v. Chr.	Jotham wordt koning (2 Koningen 15:32-38)
632 v. Chr.	Achaz wordt koning; hij regeert 1 jaar als regent van Jotham, te berekenen uit 2 Koningen 16:1,2.
617 v. Chr.	Hizkia wordt koning; hij regeert 1 jaar als regent van zijn vader Achaz (2 Koningen 15:1,2)
588 v. Chr.	Manasse wordt koning (2 Koningen 21:1). Hij regeert 55 jaar!
533 v. Chr.	Amon wordt koning (2 Koningen 21:19)
531 v. Chr.	Josia wordt koning (2 Koningen 22:1)
500 v. Chr.	Joahaz wordt koning (2 Koningen 23:31)
500 v. Chr.	JOJAKIM wordt koning (2 Koningen 23:36)
496 v. Chr.	Dit is het 4e jaar van Jojakim = het 1e jaar van Nebukadnezar (Jeremia 25:1). Met dat jaar begon ons overzicht van de Ezra-Nehemia periode. Het eindigde met 4 v. Chr., zijnde het geboortjaar van Jezus, die de Christus is.

6.2 Afsluiting van de bijbelse chronologie

In voorgaande artikelenreeks hebben we aan de hand van bijbelse gegevens een overzicht gegeven van de in de Schrift gedateerde gebeurtenissen vanaf 4004 v. Chr. tot 4 v. Chr. Het was een periode van 4000 jaar. Deze periode is niet langer of korter te maken zonder een chaos in de bijbelse dateringen aan te richten. Niets klopt dan meer. Hiermede willen wij deze bijbelse chronologie beëindigen, ons aanbevelen houdende voor verbeteringen en met excuus voor eventueel binnengeslopen onnauwkeurigheden in de tekstenvermelding.

Deo Volente

Dat er zich binnen onze taal veranderingen voltrekken is niet van vandaag of gisteren. Het is ook niet toevallig, want die veranderingen weerspiegelen doorgaans verschuivingen in de cultuur. Wij beleven onszelf en onze wereld anders en dat uit zich in de taal, die wij spreken. Zo kan men constateren, dat wij ons in toenemende mate van afkortingen bedienen: velen hebben een PC in huis of luisteren naar muziek via een CD. Engelse woorden zijn steeds meer gaan behoren tot de taalschat van iedereen. De krantenjongen staat met een walkman bij onze brievenbus en als je de bedrijfsadvertenties wilt begrijpen moet je wel weten wat een producer is of een sales manager en een product manager. Een Nederlandse tekst op het gebied van economie of electronica is niet te volgen zonder een dosis kennis van de Engelse taal. De andere kant van deze verschuivingen is, dat sommige woorden of uitdrukkingen geruisloos uit onze taalschat verdwijnen. Dat is o.a. het geval met de uitdrukking Deo Volente of de afkorting D.V. Nog niet zo lang geleden kwamen wij dat vaak tegen o.a. bij een huwelijksaankondiging of bij het bericht van een aanstaande samenkomst. Naar mijn waarneming begint dit steeds meer zeldzaam te worden en is dit gebruik meer en meer teruggedrongen

tot de codetaal, die in reservaten van godsdienstig Nederland nog wordt bewaard. En daar naar mijn indruk zelfs met een zeker fanatisme. Zo las ik onlangs in een degelijke kerkbode het wijkbericht van een dominee, die elke aankondiging van de aanduiding D.V. had voorzien, dus wel een keer of tien in één kolom. Dat lijkt mij eerlijk gezegd toch een beetje van het goede te veel. In een kerkelijk weekblad stond kortgeleden een nogal uitvoerige artikelenreeks, waarvan ieder artikel eindigde met de opmerking, dat de schrijver D.V. in het volgende nummer verder op de behandelde stof hoopte in te gaan. Dat werkt op de duur toch wat ridicuul: je denkt dan onwillekeurig dat dat volgende artikel wellicht al kant en klaar op de drukkerij gereed ligt. In zulke tere zaken geldt bij uitstek, dat overdrijving schaadt; of anders gezegd: het gevaar van ijdel vertoon van woorden ligt altijd op de loer.

Zulke excessen kunnen echter niet verhelen, dat in het algemeen gesproken het gebruik van de uitdrukking Deo Volente in ons taalgebruik meer en meer zeldzaam is geworden en dat wij bezig zijn het daarmee samenhangende levensgevoel te verliezen. Ik aarzel niet dat als een verarming van de Nederlandse taal te beschouwen. Lange tijd heeft de leefwereld van de bijbel een stempel op onze taal gedrukt. Er groeit nu een geslacht op, dat van deze dingen nauwelijks meer weet en dat zulke uitdrukkingen als een antiquesheid beschouwt. Ik werd op deze verschuiving attent gemaakt door een opmerking van prof. dr. H.A. Oberman in zijn boekje 'De erfenis van Calvijn' (Kampen 1988). Hij zegt daarin: „Kende de doorsnee Nederlander tot voor kort nog twee Latijnse woorden: Deo Volente, vandaag trekt hij zijn agenda zonder het voorbehoud van Jacobus voor een afspraak in de statistisch gezien zekere toekomst. Wij raken hier

veel meer dan het verlies van vrome woorden”. Hij constateert, dat daarmee gepaard gaat een verarming van het gebed als een indringend gesprek met God over de gang van zijn bestuuren en zegt: „Zo verkommert het gebed tot brave intentie of tot politieke manifestatie”.

De uitdrukking betekent: zo de Here wil en wij leven, en is ontleend aan de brief van Jacobus. Daar staat in 4:13-15: „Welaan dan, gij, die zegt: Vandaag of morgen gaan wij op reis naar die of die stad, wij zullen er een jaar doorbrengen, zaken doen en winst maken; gij, die niet eens weet, hoe morgen uw leven zijn zal! Want gij zijt een damp, die voor een korte tijd verschijnt en daarna verdwijnt; in plaats van te zeggen: Indien de Here wil, zullen wij leven en dit of dat doen”. Voor sommigen onder ons zal met deze tekst een concrete herinnering verbonden zijn. Ik denk aan de gruwelijke treinramp, die destijds bij Harmelen heeft plaatsgegrepen. In de dagen daarna stonden de lijkkasten in lange rijen in de Buurkerk opgesteld, voordat ze naar elders zouden worden getransporteerd. De zondag daarna was er een kerkdienst in de Buurkerk, die door de radio werd uitgezonden en waarin ds. G. Spilt vanuit deze tekstwoorden het Woord Gods bediende. Deo Volente, dat was het wat toen als woord van bemoediging en beschaming mocht en moest verkondigd worden. Deo Volente is mits goed verstaan een belijdenis. Wij zeggen ermee, dat wij in alles afhankelijk zijn van God en dat wij ons zonder Hem noch roeren noch bewegen kunnen. Wij kunnen in de taal van Jacobus ons wel voornemen hier of daar naar toe te gaan en dit of dat ter hand te nemen, maar als wij daarbij vergeten niet meer te zijn dan een damp, die vervliegt, is dat alleen maar hovaardij en een zekerheid, die op niets berust. Het geslacht, dat deze uitdrukking in de

taalschat heeft opgenomen, heeft iets van deze afhankelijkheid beseft en zichzelf beleefd als kleine mensjes, die van stap tot stap door Gods hand geleid worden. Er zit een besef in van betrekkelijkheid en ook van vergankelijkheid, dat zich niet verdraagt met het levensgevoel van mensen, die menen het leven in eigen hand te hebben of tenminste doen alsof.

Natuurlijk geldt ook hier, dat het berderf van het beste het slechtste is. Het kan ook de uiting worden van een levensgevoel, waarin God en het noodlot bijna identiek geworden zijn en het Goddelijk bestuur zo iets is als een zwaard van Damocles, dat voortdurend boven ons hoofd hangt. Te belijden: Deo Volente veronderstelt, dat wij in ons gebedsleven gedurig vragen naar de wil des Heren en dat wij in alles bereid zijn ons leven en onze plannen te toetsen aan de gang van het Evangelie. Met D.V. buigen wij niet voor het noodlot, maar stellen wij ons in al onze gedragingen onder de tucht des Heren. Het is al te gemakkelijk zulke uitdrukkingen in de kortste keren in het belachelijke te trekken en ze te verbinden met een passieve berusting en met een gebrek aan verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor de wereld. Het meest actieve is toch immers het dagelijkse gesprek met God over alle gewone dingen en het intense overleg met Hem, die werkelijk alle wijsheid in pacht heeft. Dat het Deo Volente bezig is uit onze taalschat weg te zakken is helaas begrijpelijk. Ons levensgevoel is in vele opzichten anders geworden. Wij zijn mondige mensen, die tot veel in staat zijn – ten goede en ten kwade –, die de schepping kunnen maken en breken, en wij geloven in de houdbaarheid van onze planning en prognoses. Wij overzien althans het naastbijliggende deel van onze toekomst en zijn in staat ons daarop in te stellen. En dat er een God is, van wie wij volstrekt afhankelijk zijn en die de geschiedenis van mens en wereld leidt in de banen van Zijn wijs bestuur – dat is voor ons huidige geslacht meer en meer vreemd geworden. Niet meer de bijbel, maar veelmeer de secularisatie stempelt onze taal en drukt bepaalde termen inclusief het daarbij behorende gevoelsleven naar de rand. Zo is onze taal bezig breed te worden, internationaal en mondiaal, maar tegelijk verliest zij aan diepte. Zij wordt vlak en bergt nauwelijks meer geheimenissen in zich. De taal van het Deo Volente staat in een nauwer of wijder verband met de vroomheid des harten en is ingebed in de stroom van het gebed en in het respect voor de wijsheid en de goedertierenheid van God. Zij dreigt verdronken te worden door een nieuwe vroomheid en spiritualiteit, waarin het zelfbesef van de mens en de hanteerbaarheid van het leven het voornaamste thema zijn. Op een prachtige zomerdag stond ik met mijn auto bij een benzinepomp en knoopte met de pompbediende plichtmatig een gesprek aan over het mooie weer. Die

jongen zei: „Ja meneer, waar hebben wij dit aan verdiend?” Toen ik hem om nadere verklaring vroeg zei hij simpelweg: „Dat komt toch alles van Boven”.

Dit artikel van de hand van wijlen Dr. S. Gerssen troffen wij aan in het bekende blad: ECCLESIA – v/h 'Kerkblaadje' – Orgaan van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge. Het is zonder meer een schot in de roos! Met de gesignaleerde verandering kom je regelmatig in aanraking. Men is afgezakt naar een pure verzakelijking van het levenspatroon. Dat uit zich heel sterk in het intermenselijk verkeer. Als we steeds minder vrijmoedig over de HERE en zijn dienst spreken sijpelt dat door in onze opstelling in de maatschappij. En waarom zou dan het kerkelijk samenleven daarvan geen tik meekrijgen? Sekularisatie voltrekt zich procesmatig! Je vraagt je af waarom men dergelijke horizontalistische trouw- en geboortekaarten de wereld inzendt. Het zou goed zijn om met de desbetreffende mensen daarover eens liefdevol door te praten. Dit is wel zeker: Waar men de Naam van God noemt is men in zijn hele leven daarop aanspreekbaar. Het memoreren van de unieke Naam van de Almachtige vraagt om een konsekwent getuigenis in woord en daad in elke levenssituatie! Daartoe dient een dynamische prediking waarin de Naam van de HERE centraal staat sterk te stimuleren. Dat behoort bij het appél, dat uitgaat van de Heilige Doop. Want via die Heilige Doop zijn wij verbonden met de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest! „God roept, en in Hem is de kracht, die onze zwakheid staalt”. (gez. 474:2).

Enschede

O. Mooiweer

Ned. Geref. Kerk van Amsterdam- Centrum

De bevestiging en intrede van ds. G.J. Zwarts zal plaatsvinden op zondag 1 september a.s. Aanvang van de dienst 19.00 uur. Adres: Nobelweg 6. De bevestiging zal geschieden door drs. H. de Jong, predikant te Zeist.

Prof. dr. A.Th. van Deursen 60 jaar

Ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag, op 23 juni j.l., zal prof.dr. A.Th. van Deursen, hoogleraar Nieuwe Geschiedenis aan de Vrije Universiteit, bij leven en welzijn dit najaar de bundel *De eeuw in ons hart*. (Achtentwin-

tig opstellen over geschiedenis, geschiedschrijving en geschiedbeleving) worden aangeboden. In deze bundel zijn opstellen bijeengebracht die de afgelopen jaren door hem in allerlei tijdschriften, bundels en (dag)bladen zijn gepubliceerd; enkele verschijnen voor het eerst in druk.

De opstellen zijn uiterst gevarieerd wat omvang, opzet en onderwerp betreft. Steeds is echter onmiskenbaar Van Deursen aan het woord: de geschiedschrijver die niet alleen in het verleden vorst, maar ook midden in dit leven staat en zijn werk vruchtbaar maakt voor vandaag.

Van Deursen wil het besef levend houden dat datgene wat het voorgelacht bewoog ook ons hart raken kan en moet. Niet voor niets heeft hij 'recht doen aan gestorvenen' de taak van de geschiedschrijving genoemd. Omdat daarbij fundamentele waarden in het geding zijn, betoont hij zich tegelijkertijd een scherp cultuurcriticus. Dit alles maakt *De eeuw in ons hart* tot een uitdagende, bijzonder leesbare, boeiende bundel.

De redactie van de bundel is in handen van M. Bruggeman, M. van Os en G.J. Schutte.

Het ligt in de bedoeling aan het boek een *felicitieregister* toe te voegen, waarin alle intekenaren op de bundel met naam en woonplaats vermeld zullen worden.

De eeuw in ons hart zal ca. 256 blz. tellen en gaat f 45,00 kosten. *De intekenprijs bedraagt f 39,50*. Men kan een exemplaar reserveren bij de boekhandel of bij Uitgeverij Van Wijnen, Antwoordnummer 1072, 8800 VB FRANKER (kan ongefrankeerd). Tel. 05170-4588.

Evangelisatie-commissie NGK Wapenveld

Op 14 september a.s. zal er een openlucht-evangelisatiedag worden georganiseerd, waar diverse sprekers en groepen acte de présence zullen geven. Er zal ook een markt zijn, waar christelijke organisaties zich zullen presenteren.

Nieuw is dit jaar een aantal kramen, waarin u de creativiteit van christenen kunt bewonderen en/of kopen.

Het programma treft u hieronder aan: Evenement: SJALOOM-91 Doel: Bekendmaken van het evangelie van Jezus Christus als enige Verlosser en Heer Plaats: Stationspark te Wapenveld Thema: "Zin of onzin": hiermee willen we uitdragen dat het geloof in de Here Jezus Christus geen dwaasheid is maar het leven pas echt zin geeft.

Programma: 10.00 Opening voorzitter 10.05 Gospelkoor Revival uit Hattem 10.35 Ds. Baas, Ned. Herv. predikant uit Wapenveld 10.55 Kinderkoor Soli Deo Gloria uit Wapenveld 11.30 Dhr. Nol Esmeyer uit Hoenderloo 11.55 Gospelkoor Revival uit Hattem 12.30 - 13.30 Pauze 13.30 Esther Tims uit Wezep 13.50 Ds. Boomsma, Ger. predikant uit Apeldoorn 14.10 Esther Tims uit Wezep 14.30 Ds. Van Dijk, Ned.Ger.

predikant uit Hattem 14.50 Gospelgroep Pelgrim uit Balkburg 15.20 Ds. Blokhuis, Ned.Ger. predikant uit Wapenveld 15.40 Gospelgroep Pelgrim uit Balkbrug 16.15 Afsluiting

Markt: Het gehele programma zal worden omgeven door een markt waar een aantal christelijke organisaties zich zullen presenteren zoals Agape, Evangelische Omroep, Open Doors, Friedienstimme, Jeugd met een Opdracht, Stichting Nieuwe Hoop, Woord en Daad, Nederlandse Patiënten Vereniging, VBOK e.a.

Informatie: Bij F. van Winsum, Nachtegaalweg 80, 8191 XS Wapenveld, tel. 05206-79870.

Theologisch Studie Gezelschap

Het TSG, een kring van merendeels wat jongere predikanten uit onze kerken, heeft voor het tweede halfjaar 1991 het volgende programma opgesteld: 23 september: J.C. Schaeffer bespreekt: H. Küng, *Existentiële Gott?* 28 oktober: B.J. Eikelboom, preek N.T. 9 december: nog geen onderwerp vastgesteld.

Geïnteresseerde collega-predikanten zijn als altijd van harte welkom. Informatie bij: M.H.T. Biewenga. Tel.: 05270-16565 of bij J.C. Schaeffer. Tel.: 055-416737.

Ned. Geref. Kerk van Assen

Het telefoonnummer van ds. P. Kurpershoek is gewijzigd en luidt thans: 05920-18937.

Vrouwencontactdag 1991

Zoals reeds eerder aangekondigd, wordt op zaterdag 28 september a.s. de Landelijke Vrouwencontactdag gehouden.

Wij nodigen u hierbij hartelijk uit in groten getale naar Putten te komen. Wie vorige contactdagen bezocht, weet hoe bemoedigend en gezellig het kan zijn een dag als zusters uit het hele land bijeen te zijn. Wij doen ons best ook deze keer weer een fijn programma samen te stellen. We zullen weer mooie liederen zingen, een opwekkende toespraak aanhoren, naar muziek luisteren, 'oude' bekenden en vriendinnen ontmoeten, kortom, u kunt in de nazomer bij leven en welzijn nog fijn een dagje uit. Uiteraard zijn op de contactdag ook broeders zeer hartelijk welkom!

Putten is zeer goed met de trein bereikbaar. Het station ligt ongeveer drie km van het centrum. Vanaf negen uur is vervoer per taxi of per taxi-busje naar De Aker mogelijk. De kosten bedragen voor een taxi (vier personen) f 10,-, en voor het taxi-busje (acht personen) f 15,- per rit. Komt u per auto of als groep met een bus, dan verzoeken wij u vriendelijk doch dringend *niet* te parkeren op het terrein bij de Oude Kerk, maar uitsluitend gebruik te maken van de parkeerterreinen bij het gemeentehuis en het politiebureau, naar welke gebouwen richtingborden in het dorp verwijzen. U bent vanaf negen uur welkom in De Aker, Fontanusplein 2, waar koffie met

Veluws krentenbrood en enkele interessante stands op u wachten. Daar kunt u tegen betaling van f 15,- het programmaboekje met een bon voor koffie en een bon voor de lunch in ontvangst nemen. Om half elf begint de bijeenkomst in de Oude Kerk, Kerkplein 11, gelegen op ongeveer 50 meter van De Aker. In de kerk is een ringleiding aanwezig. Ds. F. van Deursen uit Wezep zal spreken over het onderwerp: 'WEET WAT JE WAARD BENT!'. Voor de lunchpauze gaan we om twaalf uur weer naar De Aker. De lunch zal bestaan uit soep, broodjes, fruit en drinken naar keuze.

Om twee uur beginnen we met het middagprogramma, opnieuw in het kerkgebouw. We hebben het voornemen de middagbijeenkomst omstreeks vier uur te beëindigen.

Wij hopen en verwachten, dat het een fijne dag zal worden met als hoofddoel aan onze Schepper lof en eer te brengen en ook om elkaar weer te bemoeiden. Daarom hopen we ook u op 28 september in Putten te mogen ontmoeten.

In verband met de noodzakelijke voorbereidingen is het wenselijk, dat u zich uiterlijk op 8 september bij de plaatselijke coördinatrice heeft aangemeld. In andere gevallen zien ondergetekenden uw aanmelding gaarne tegemoet, eveneens voor de genoemde datum. Namens de voorbereidingscommissie, J. van den Berg- Buisman, Kon. Wilhelminalaan 15, 8091 AP Wezep, tel. 05207-61592. N.A. van Deursen-Douw, Callunastraat 12, 8091 VT Wezep, tel. 05207-61835.

Radio-kerkdienst NGK te Dalfsen

Op zondag 8 september a.s. zal een kerkdienst worden uitgezonden op radio 5 vanuit de kerk van Dalfsen. Aanvang van de dienst 17.00 uur. Voorganger is ds J. van Atten. Cassettes van deze dienst kunnen worden besteld bij Stichting 'De Brug', Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten. Tel.: 03210- 13673.

Ned. Geref. Kerk van Middelburg

De Raad van de Ned. Geref. Kerk te Middelburg vraagt hierdoor aandacht voor het volgende:

Zoals uit de opgave in het Informatieboekje '91 mag blijken, behoort onze gemeente tot de kleinste der Ned. Geref. Kerken. Dat is op zichzelf geen probleem: Ook een kleine gemeente kan uitstekend functioneren. Wat wij echter wel als een probleem signaleren en ervaren, is het feit, dat ons nogal eens ter ore komt, dat broeders en zusters uit andere Ned. Geref. Kerken zich metterwoon in Zeeland vestigen, en dus op het 'territorium' van onze gemeente komen wonen, maar zich niet bij ons aansluiten! Vanwege de afstand? Vanwege de kleinheid van onze gemeente? Uit onwetendheid m.b.t. het bestaan van onze gemeente? Door de aanwezigheid van een andere 'goede' kerk van de gereformeerde gezindte in de plaats waar men zich gevestigd heeft? Aangezien

wij de adressen in Zeeland van deze broeders en zusters niet kennen, kunnen wij, hoe graag we dat ook zouden willen, geen contact met hen zoeken. Wellicht zou het herstellen van een in onbruik geraakte gewoonte hier hulp kunnen bieden! Ons verzoek is dan ook: Zouden kerkeraden, die leden van hun gemeente naar Zeeland zien verhuizen ons daarvan een berichtje kunnen sturen, met het benodigde adres, zodat wij ons kunnen presenteren? Klein zijn – 'geen' probleem, maar klein blijven, terwijl het anders zou kunnen – dat kan een probleem worden.

Ned. Geref. Kerk van 's-Gravenhage

Studeer je in Den Haag? En woon je op kamers in deze mooie stad? We hopen dat je het naar je zin hebt. De week-ends blijf je misschien niet in Den Haag, maar wij als jongeren van de gemeente vinden het leuk om jullie toch eens te ontmoeten.

Daarom nodigen we jullie van harte uit om te komen op onze eerste eetclubavond van het nieuwe seizoen. Op dinsdagavond 8 oktober ben je van 17.00 uur af welkom bij Peter en Ina Strating, Parallelweg 301.

Voor meer informatie kun je bellen: 070-3884205 (Peter en Ina) of 070-3603228 (Willie). Tot kijk!

Adreswijziging Informatieboekje 1991

Ned. Geref. Kerk Amsterdam-Centrum Diaconie: Het adres van de penningmeester, W.K. Vos, is gewijzigd in: Wittgensteinlaan 347, 1062 KJ Amsterdam. Het telefoonnummer is ongewijzigd (020-6153770).

Periodieken

Verkenning: Het adres van de abonnementenadministratie en brochureverkoop (Joke Vos-Niewold) is gewijzigd in: Wittgensteinlaan 347, 1062 KJ Amsterdam. Telefoonnummer en postbanknummer zijn niet gewijzigd (resp. 020-6153770 en 36.36.216 t.n.v. Stichting NGJ – Verkenning, Amsterdam).

Reformatische Kring 'De Baronie'

Vooruitlopend op de bekendmaking van ons programmaoverzicht 1991/1992, dat binnenkort volgt, delen wij u mede, dat onze eerste bijeenkomst in het nieuwe seizoen zal worden gehouden op vrijdag 13 september a.s. in het gebouw van de Geref. Kerk (vrijgemaakt), Terheydensstraat 9 te Breda. Wij zijn blij dat **Ds. J.W. Roosenbrand** onze uitnodiging heeft

aanvaard om te komen spreken over **De vreemdeling binnen onze poorten.**

* Zijn wij als reformatische kerken toegerust om buitenlanders in ons midden te ontvangen?

* Bidt u in het bijzonder voor de bekeering van moslims tot Christus?

* Is het nodig om in het bijzonder voor de bekeering van onszelf te bidden: voor meer liefde en geduld?

* Ziet u 100.000-den moslims in ons midden als een bedreiging, of ook als een uitdaging, een kans voor het evangelie?

* Buitenlanders zijn godsdienstiger dan Nederlanders.

* Het gaat niet om het christendom maar om Christus.

* Er zijn meer moslims in ons land dan alle leden van de vrijgemaakte, nederl. geref. en chr. geref. kerken bij elkaar. Wat betekent dit voor u?

* Een van de kernpunten van verschil tussen islam en christelijk geloof is de leer van de erfzonde.

* Is de God en vader van Jezus Christus dezelfde als Allah van Mohammed? Ds. Roosenbrand, Gereformeerd Vrijgemaakt, is werkzaam in het evangelisatiewerk onder allochtonen in Rotterdam en omgeving. Onder hen zijn veel Mohammedanen en Hindoes. Wij heten u allen hartelijk welkom en hopen op een goede opkomst.

Met vriendelijke groet, 'De Kring' De volgende bijeenkomst is op 11 oktober a.s. in Rijsbergen. Spreker is dan Ds J.H. Velema, em. Chr. Geref. predikant te Nunspeet over het onderwerp 'Israël'.

"Zie, Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde ..."

Jesaja 65 : 17

Heden nam de HERE tot Zich mijn lieve vrouw, onze lieve, zorgzame moeder en grootmoeder

NEELTJE JANSE-DE KNEGT

7 augustus 1917

16 augustus 1991

Ermelo: J.C. Janse

Assen: Antheunis Janse

Ruth Janse-Bugel

Martje, Jan-Willem, Krijn, David,

Geerhard

Marknesse: Toos Zuidhof-Janse

Henk Zuidhof

Bert, Janneke, Aafke-Marie

Barendrecht: Dee van Helden-Janse

Wim van Helden

Jan-Willem, Nelleke, Maaïke, Frans

Leiden: Wim Janse

Jolien Janse-Velema

Juliënne

Ihrhove, B.R.D.: Francien Balzer-Janse

Broder Balzer

Jan

16 augustus 1991.

Spechtstraat 65,

3853 VB Ermelo.

De teraardebestelling heeft op woensdag 21 augustus plaatsgevonden op de Algemene Begraafplaats te Ermelo.

dat premila nog leeft is al een wonder op zichzelf . . .

Haar moeder overleed bij de bevalling. De vader liet het kind bij de burens achter. Hij verdween en kwam niet terug. Een grote tragedie, die in India helaas maar al te vaak heel gewoon is. Daarom helpt "Redt een kind". Maar dat kunnen wij alleen, als we een beroep op u mogen doen. Help mee door uw financiële adoptie.

bel onze secretaresse nu!

tel. 03443 - 2079 (ook 's avonds)

Een financiële adoptie kost f 65,- per maand en voor aanvullende hulp van een kind thuis is f 30,- per maand nodig. Zonodig kunt u het samen met anderen doen.

stichting redt een kind

secretariaat: Dr. Guépinlaan 23, 4032 NH Ommeren (Gld.)

Postbank: 1599333 t.n.v. Stichting redt een kind te Ommeren.

Bank: ABN-Doorn, rek. nr. 37.73.32.860

**drieëntwintig jaar "redt een kind"!
doet u al mee?**